

E. Voorbergen:

**Een vroedvrouw
in woelige tijden
en in tijden van
verandering**

(1936-1982)

**E. VOORBERGEN:
VROEDVROUW IN WOELIGE TIJDEN
EN IN TIJDEN VAN VERANDERING.**

Mevr. E. Voorbergen

DOOR J. KLOMP

November 1994

Voorgeschiedenis.

In november 1912 werd zij geboren te Rotterdam. Haar vader, van oorsprong onderwijzer, leidde een weeshuis. Het gezin Voorbergen had zijn woning achtereenvolgens in tehuizen in den Haag, (Haags weeshuis;1915-1921), Arnhem (Het Protestants Bestedelingenhuis;1921-1928) en Scheveningen (Het gecombineerde Oudelieden en Wezengesticht der N. H. Kerk).

Gedurende slechts een korte periode kende het meisje Bep een privé-woning. Het "gestichtsleven" heeft lang invloed gehad in haar leven.

Na de lagere school werd de MULO gevolgd. Zij ambieerde de HBS, doch dit werd wegens een zwak lijkende gezondheid afgeraden. De verhuizing naar Scheveningen deed gedachten aan vervolgonderwijs verbleken. Wat zij wel wilde was sociaal-werkster worden. Hiervoor zou zij naar de school voor maatschappelijk werk in Amsterdam moeten. Doch dat was te duur voor Vader Voorbergen, die naast Bep nog een dochter had op te voeden. Bij een tante in Pernis ontmoette zij een vriendin van die tante en die was vroedvrouw. En kennelijk een toegewijde vroedvrouw, want zij wist de liefde voor dit beroep op Bep over te brengen. Na de MULO waren bijlessen nodig voor het toelatingsexamen, dat, volgens Bep, kennis vereiste op HBS-niveau. In 1932 waren er 80 kandidaten, van wie uiteindelijk 12 tot de twee opleidingen zouden worden toegelaten.

De opleiding

In 1932 maakte Bep haar entree in de Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam. Geneesheer-directeur was Dr. D. G. Wesselink. Inwonend arts was Dr. Klumpker. Mej. M. E. Rijkenberg bekleedde de functie van meesteresse-vroedvrouw sinds 1928. Zij zou dit tot 1955 voortzetten. In een vergelijking van de kosten van beide Rijkskweekscholen, te Rotterdam en te Amsterdam, in de tweede helft van de jaren twintig bleken de kosten te Rotterdam lager, o. a. voor de voeding. Dit kwam voornamelijk door de kwaliteit van de gekozen ingrediënten: geïmporteerd bevroren vlees uit Argentinië, lager vetgehalte van de voeding, geen gebruik van natuurboter. Dit was één van de redenen om van de twee Rijkskweekscholen die te Amsterdam in 1932 te sluiten.

Hoe zijn de herinneringen van Bep Voorbergen aan haar opleiding?

Ten eerste kan zij bevestigen, dat het eten bar slecht was. Het was soms ten ene male onmogelijk te benoemen, wat aan de leerlingen aan eten werd voor gezet. Kennelijk was de beruchte directrice Mevrouw Paardekoper niet te stuiten in haar drift tot bezuinigen. En hoewel Bep "gestichtseten" gewend was, was zij blij nu en dan voor een maaltijd te kunnen uitwijken naar een tante in Rotterdam.

Ook als eerste jaars had zij een kamer alleen, op de zolder. Ouderejaars zakten een verdieping. Het eerste jaar werd voor een groot deel gevuld met theorie, lessen, lessen en nog eens lessen. Bep ging twifelen aan haar keuze. Maar

toen, als nu, was een stage bij Mej. Rijkenberg op de verloskamer voldoende om het enthousiasme voor het beroep in volle omvang te doen opbloeien. Twijfel is er nooit meer geweest. Maar zwaar was het wel, dat 2e en 3e jaar. 8 leerlingen begonnen als eerste jaars in de klas van Bep. In het 2e en 3e jaar waren er nog maar 5 over. Zwangerenzaal, kraamzaal en couveuzeafdeling werden door de leerling-vroedvrouwen maar kort bezocht. De volle aandacht werd gericht op de antenatale polikliniek en de verloskamer. En geen blok-systeem als nu. De lessen moesten bezocht worden, ook bij drukte op de verloskamer, ook na een doorwaakte nacht. Zou een groter aantal leerlingen niet iets meer rust gegeven hebben? Tijdschriften uit die periode, "Het Orgaan" van de Bond van Nederlandsche Vroedvrouwen en het "Tijdschrift voor Praktische Verloskunde" leren ons, dat de vroedvrouwen zich in een diepe crisis voelden, zelfs waren er geluiden vanuit de vroedvrouwen zelf om het beroep maar te laten uitsterven. In zo'n periode past geen overvloed aan nieuwe aanwas.

Zoeken naar een praktijk.

In 1935 was het zover: het eindexamen werd gehaald en Bep werd gediplomeerd en beëdigd. En wat nu? Gesuggereerd werd om terug te keren naar Scheveningen. Daar praktizeerden twee oudere vroedvrouwen en die wilde Bep niet dwars zitten. In de kraaminrichting Frankenslag in den Haag zou een plaats vrij komen. Een bevriende dokter raadde haar dit af: niet weer in een inrichting. Eerst maar waarnemen, o. a. in Schiedam en Baarn. Per advertentie werd een vacature gemeld in Almkerk-Dussen, Bep erheen. Een kleine gemeentekern, maar een gemeentelijk gebied van 50 km - en dat alles op de fiets. Ondanks een alleraardigst huisje dat voor de vroedvrouw ter beschikking was (voor f 2. 50 per week) zag Bep tegen die afstanden toch wel op. Bijna gelijktijdig bleek ook in Vlissingen een vacature te komen en dat leek haar beter: zeelucht en toch de geborgenheid van een stad.

Vlissingen.

Zeeland was in 1936 nog een provincie bestaande uit geïsoleerde eilanden, waardoor de communicatie, onderling en met de rest van Nederland, beperkt was. Ook in 1936 was in Zeeland een gering aantal vroedvrouwen werkzaam, namelijk 9. Twee in Zeeuws-Vlaanderen (Sas van Gent en Terneuzen), één in Goes, vier op Walcheren: één in Middelburg en drie in Vlissingen en tenslotte nog twee op Schouwen-Duiveland (in Oosterland tot 1950 en in Zierikzee tot 1960). Van die drie in Vlissingen bleef in 1940 alleen Bep over. Eén collega trouwde in 1938 en verhuisde. Haar patienten werden door Bep overgenomen. De tweede vestigde zich weliswaar ook in 1936, doch bouwde praktisch geen praktijk op. Ook zij was getrouwd, met een schipper. In 1940 is zij vertrokken.

Bep nam de praktijk over van Mevrouw Wemelsfelders, de vrouw van het hoofd van de betoning van het loodswezen. Zij moest f 300. - betalen voor de prak-

tijk. Hoe kreeg een alleenstaande jonge vrouw dit geld ter beschikking in de crisistijd? Bep kon dit lenen van een relatie van haar ouders, op uiterst coulante voorwaarden.

Zij vond een huurhuis. Zij schafte zich weliswaar een telefoon aan, maar het merendeel van de mannen van de zwangeren kwam "de juffrouw" zelf waar- schuwen. De beneden haar wonende weduwe vond Bep bereid bij haar afwe- zigheid boodschappen voor haar aan te nemen. De buurvrouw kreeg boven- dien een lijstje met adressen waar Bep eventueel te vinden was.

Het benodigde instrumentarium schafte zij zelf aan. De bekende verlostas met vakjes voor flessen: met alcohol, lysol en sublimaat. "De toeter", een navel- strengschaar en kochers. Deze instrumenten werden ter plaatse bij de patie- te uitgekookt. De navelbandjes werden gemaakt van veterband en door de vroedvrouw zelf gesteriliseerd. En tenslotte een bloeddrukmeter. Geen ste thoscoop: alleen de systolische bloeddruk werd gemeten door palpatie aan de pols en. . . . geen handschoenen. Getoucheerd werd met de grondig geboende onbedekte hand.

En zo startte de praktijk van de jonge vroedvrouw. Ter introductie werd Bep gedurende de maand juni 1936 ingewerkt door haar voorgangster. Deze con- troleerde, indien al mogelijk, de zwangeren éénmaal, in ongeveer de 8e maand, ten huize van de zwangere. Dit onderzoek bestond eigenlijk alleen uit een vluchtig uitwendig onderzoek en "onderslaan" (vaginaal toucher) om te voelen of de schedel was ingedaald. Het bekende advies aan de nieuwe- linge luidde om toch vooral niet te beginnen met moderne fratsen als bloed- drukmeting.

25 zwangeren zou Bep overnemen, uiteindelijk werden het er 12.

De volledige verloskundige zorg was in handen van de vroedvrouwen en de huisartsen. In de twee ziekenhuizen in Vlissingen (het R. K. St. Jozefzieken- huis en het P. C. Bethesda ziekenhuis) was een chirurg-gynaecoloog werk- zaam (een toen nog voorkomende combinatie), die de eventueel noodzake- lijke sectio caesarea verrichtte, doch alle overige "kunstbewerkingen" werden door de huisartsen uitgevoerd. De verhouding tot de huisartsen noemt Bep goed (op één huisarts na). Er was een ziekenfonds, opgericht door de chi- rurg Dr. Staverman, die tevens controlerend arts was van de werf "de Schel- de". De gebruikelijke klachten van vroedvrouwen in de vooroorlogse perio- de over moordende concurrentie door de huisartsen kent Bep niet. Zij hielp zowel ziekenfonds- als particuliere patienten. De finantieel gegoeden gingen naar de huisarts, maar dat was gebruikelijk en deed geen afbreuk aan de opbouw van haar praktijk. Zij schat dat zij 70-80% van de bevallingen ver- richtte.

Bep had geen aanstelling als gemeentevroedvrouw. Dit instituut was afgeschaft toen in 1930 de laatste gemeente-vroedvrouw, Mevrouw Brevet-Pasma, op 65- jarige leeftijd met pensioen ging. In het Raadsbesluit dd 1-2-1930 lezen we, dat Mevrouw Brevet was aangesteld voor Fl 500. - per jaar voor een aantal van 40 armlastige bevallingen per jaar. De laatste 5 jaar van haar werkzaamheden

bleek zij echter slechts 10-11 bevallingen bij armlastigen te hebben verricht. Het Gemeentebestuur besloot derhalve geen nieuwe gemeentevroedvrouw aan te stellen, doch aan armlastigen de keuze te laten tussen de in Vlissingen gevestigde vroedvrouwen. Het Gemeentebestuur stelde hiervoor een honorarium vast van Fl 20. - voor een huisbevalling en Fl. 15. - wanneer de bevalling om medische of sociale redenen in het ziekenhuis moest plaats vinden. In die tijd werd door het ziekenfonds ter plaatse Fl 12. 50 betaald voor een bevalling. De reden dat de gemeente meer betaalde was, dat men er van overtuigd was dat hoge eisen gesteld moesten worden aan de verrichting onder de minst gunstige hygienische omstandigheden. En ondanks protest van de vroedvrouwen werd dan ook minder betaald voor een bevalling in het ziekenhuis: dat vergemakkelijkte het werk van de vroedvrouw en dus betekende "loon naar werken" een lager honorarium.

Wanneer Bep te maken kreeg met sociale noodgevallen kon zij aankloppen bij de afdeling sociale zaken van de gemeente.

In Vlissingen waren drie gediplomeerde kraamverzorgsters, die hulp boden in het kraambed. Voorts waren er meerdere bakkers, die "voor zichzelf" werkten. Met het merendeel der bakkers was goed samen te werken.

Eén wenste f 1. - per bevalling te ontvangen van de vroedvrouw in ruil voor de hartelijke aanbeveling van de baker. Hierop ging Bep niet in.

Al snel bemerkte Bep dat het onderzoek van zwangeren thuis weinig bevredigend was. Bij de benedenbuurvrouw kon zij een zijkamertje huren, waar zij één à twee keer per week spreekuur ging houden voor zwangeren. De prae-natale zorg werd verleend volgens de normen van die tijd: uitwendig onderzoek, urine-onderzoek en (palpatoire) bloeddrukmeting. De primi's in Vlissingen waren direct enthousiast en na korte tijd waren ook de multiparae bekeerd. Het wegen werd pas ingevoerd nadat een oedemateuze zwangere durante partu ernstig prae-eclamptisch werd, waarbij de baby in het ziekenhuis dood ter wereld kwam. Het resultaat van dit wegen was een kwistig voorschrijven van zoutloze dieeten. Wel, het mocht dan leuk zijn om naar de vroedvrouw te gaan voor onderzoek, maar zoutloos eten, nee, daar waren de zwangeren niet erg voor te vinden. Het kostte een voortdurende strijd om tot iets van zoutbeperking te komen.

En zo bouwde Bep verder aan haar praktijk. . . tot ze het echt druk kreeg toen in 1939 de mobilisatie van het Nederlandse leger plaats vond. Vele soldaten kwamen naar de kazernes in Vlissingen - en vele vrouwen vergezelden hun echtgenoten, ook de zwangere. Op ongelukkige kamertjes vonden de bevallingen plaats, soms zo armzalig gemeubeld, dat de kraamvrouw door het gammele bed zakte.

Zo'n kleine 400 bevallingen had Bep verricht toen de oorlog uitbrak.

De Bond van Nederlandsche Vroedvrouwen.

Al in 1938 werd Bep secretaresse van de piepkleine afdeling Zeeland. Zij herinnert zich hier weinig over. Veel contact was er niet met het Hoofdbestuur.

De oorlogsdagen. Mei 1940

Net toen Bep zich thuis was gaan voelen in Vlissingen werd Nederland op 10 mei 1940 betrokken in de 2e wereldoorlog. Op die 10e mei vielen in alle vroegte Duitse troepen Nederland binnen. Het Nederlandse militaire verdedigingsapparaat trad in werking. Tevens kwamen bondgenoten ons te hulp. Reeds op de avond van de 10e mei bereikte een voorhoede van Franse militairen via Zeeuws-Vlaanderen en de Westerschelde (en ook direct over zee) Vlissingen. Ook een torpedojager met Engelse manschappen arriveerde in Vlissingen met als voornaamste opdracht om springladingen aan te brengen bij belangrijke installaties op de werf van de Koninklijke Maatschappij de Schelde. Aanvankelijk speelde het directe treffen tussen Duitsers en verdedigers zich af buiten Zeeland. Op 12 mei echter, een stralende eerste Pinksterdag, werd Vlissingen door de Duitsers gebombardeerd. Velen vluchtten naar Middelburg en naar de omliggende dorpen. De verwarring werd vergroot door geruchten over Duitse parachutisten (in vermomming) en door de komst van zich uit Noord-Brabant terugtrekkende soldaten. Op 15 mei capituleerde het Nederlandse leger. Het bevel van de Nederlandse Regering luidde, dat in Zeeland moest worden doorgevochten. Op 17 mei volgde de Duitse aanval op Walcheren. Het centrum van Middelburg werd even grondig gebombardeerd als kort tevoren met Rotterdam was gebeurd en eveneens reeds op 17 mei trokken Duitse troepen Vlissingen binnen. Ook Walcheren capituleerde.

Hoe heeft, beroepsmatig, onze vroedvrouw deze oorlogsdagen beleefd? Al snel nam de gemeente-arts met haar contact op met een voorstel tot evacuatie van kraamvrouwen uit Vlissingen. Hoewel Bep geen gemeente-vroedvrouw was, hetgeen de arts even was ontgaan, aarzelde zij geen moment om haar volledige medewerking toe te zeggen. In Koudekerke werd een garage gevonden om als provisorische kraamkliniek dienst te doen. Het was de bedoeling van het gemeente-bestuur om op geordende wijze ouderen, zieken, vrouwen en kinderen te evacueren - het werd een wilde vlucht van de bevolking naar hopelijk veiliger oorden. Het toegezegde transport van kraamvrouwen en babies door het Rode Kruis vond dan ook niet plaats. Bep wist uiteindelijk een bakfiets te pakken te krijgen en met twee tegelijk werden de kraamvrouwen hierop naar Koudekerke vervoerd. Ook Bep maakte enkele ritten, hoewel zij nog nooit zo'n ding had bestuurd. Een schatting uit die tijd is, dat zo'n 5000 vluchtelingen in het kleine dorp Koudekerke zijn aangeland, die in de kerk, in een fabrieksgebouw, maar voornamelijk bij particulieren onderdak vonden. We lezen, dat de gemeente Vlissingen voor stroo zorgde waarop o. a. in de kerk werd geslapen. In Koudekerke was nog geen waterleiding. Het water moest uit de regenton bij de kerk komen. En er waren onvoldoende latrines; geïmproviseerd werd met "blikken stilletjes met deksels". En in die omgeving deed Bep ook nog een bevalling - wel op een behoorlijke matras, die zij van een Koudekerkse huisvrouw had geleend. Het is duidelijk, dat deze geïmproviseerde kraamkliniek ruimte noch outillage bood voor een langer

verblijf. Het gemeentebestuur zocht naar een andere mogelijkheid en vond en vorderde een pension in Zoutelande. Op die fatale 17e mei, terwijl Middelburg werd gebombardeerd en Walcheren onder de voet werd gelopen door de Duitsers, was Bep bezig om met een door haarzelf "gevoorderde" paard-en-wagen de kraamvrouwen over te brengen naar Zoutelande. De Vlissingse kraamverzorgsters meldden zich spontaan voor het werk. En toen op de avond van de 17e mei alle kraamvrouwen veilig waren overgebracht zag de vermoeide Bep de brandende toren van Middelburg instorten.

De oorlogsjaren.

De "kraamkliniek" in Zoutelande bleef functioneren tot 2 juni 1940. De bevolking keerde van lieverlee terug naar Vlissingen, zo ook de vroedvrouw en haar kraamvrouwen. Het leven leek even een meer normale loop te krijgen, maar deze schijn werd al spoedig verstoord door nachtelijke aanvallen met brandbommen door de Britse luchtmacht. Eind september 1940 overlegde het gemeentebestuur van Vlissingen opnieuw met de vroedvrouw. Voorgesteld werd dat, op vrijwillige basis, vrouwen elders op het eiland zouden kunnen bevallen, om na het kraambed weer in Vlissingen terug te keren. Aan de vroedvrouw werd de vrije hand gelaten om ergens op Walcheren een geschikte plaats voor een kraamkliniek te vinden. Bep, die notabene vóór 1940 Vlissingen nooit verlaten had om de rest van het eiland te verkennen, vond deze plaats in Oost-Kapelle in de Christelijke buitenschool, bestemd voor de opvang van "Rotterdamse bleekneusjes" (het Zwaluwnest). De kosten van de kraamkliniek werden gedragen door het gemeentebestuur van Vlissingen, maar de inrichting ervan werd van her en der bij elkaar geleend. En zo organiseerde de vroedvrouw de kraamkliniek en zwaaide er de scepter. Kraamverzorgsters uit Vlissingen stonden haar bij en de huisarts van Oost-Kapelle aarzelde niet om wanneer nodig medische hulp te bieden. Het staat hier zo eenvoudig neergeschreven. Maar probeer U even in te denken wat het betekent om in zeer korte tijd een kraamkliniek te organiseren, waar vrouwen bevallen en moeders en babies 10 dagen verzorgd worden, en dat alles uit het niets en met niets.

Er was slechts één wieg. Zelfs als er meer beschikbaar waren geweest zou er geen plaats voor geweest zijn. De babies lagen naast elkaar in één bedje, allemaal op de rechterzij, na de volgende voeding allemaal op de linkerzij. Twee vrouwen uit het dorp deden elke dag de luiertas, zonder wasmachine. Koken deed Bep meestal zelf, in grote ijzeren potten. Tekort aan voedsel was er niet. Het eiland had zelf heel wat te bieden aan aardappelen en groenten. Van een buurman kreeg Bep een portie verse asperges.

Met behulp van een kookboek maakte zij er heerlijke aspergesoep van. Niet besteed aan de Vlissingse vrouwen! Iedere Maandag fietste Bep naar Vlissingen om daar in één van de ziekenhuizen praenatale controles te verrichten. En als een zwangere weëen kreeg. . . dan werd vanuit Vlissingen via de telefoniste in Middelburg naar Oost-Kapelle gebeld. De telefoniste wist het op den duur wel: de enige taxi en de vroedvrouw moesten gewaarschuwd worden. Het klinkt nu eenvoudig. Per auto over de goede wegen is tegenwoordig Oost-Kapelle vanuit Vlissingen beter bereikbaar dan in sommige steden het plaatselijke ziekenhuis. Maar stelt U zich de situatie voor in 1940. Het wegennet was aanzienlijk minder van kwaliteit dan nu. En wat niet verandert: een ruim aantal bevallingen kondigt zich 'snachts aan. En er was "verduistering". Geen licht mocht zichtbaar zijn. Ramen moesten zo zijn bedekt, met zwarte verduisteringsgordijnen of anderzins, dat geen straaltje licht naar buiten doordrong. Straatlantaarns brandden niet. Fietsen en auto's mochten

slechts een streepje licht voeren, dat naar de grond moest zijn gericht. En zo moesten dan vrouwen met weeën in die ene plaatselijke taxi van Vlissingen naar Oost-Kapelle worden vervoerd. En Bep ging altijd mee en nooit is een baby in het duister in die taxi geboren. De belangstelling van de bevolking voor de kraamkliniek was groot. De eerste bevalling vond plaats op 26 september 1940 en reeds op 21 februari 1941 werd de honderdste baby geboren. Hoe werd de vroedvrouw betaald voor al dit extra werk? Wel, daar had het gemeentebestuur een simpele oplossing voor. Zij had "vrije" kost en inwoning en verder werd toch iedere partus betaald door het ziekenfonds of door de patiënte? Meer werd niet nodig geoordeeld en och, de vroedvrouw had het te druk om zich daar zorgen over te maken.

In de zomer van 1941 werd het wat rustiger in Vlissingen wat de bombardementen betreft. Besloten werd voor de winter de kraamkliniek te sluiten, doch nog wel ter beschikking te houden, en de verloskundige zorg weer als gebruikelijk in Vlissingen te verlenen. Lang duurde deze betrekkelijke rust niet. In maart 1942 verklaarden de Duitse autoriteiten Vlissingen tot "Stutzpunkt". Dit hield voor de burgers in, dat zieken, ouden van dagen en zwangeren in de laatste maand van de zwangerschap niet meer in Vlissingen mochten verblijven. Toen bovendien in maart 1942 weer bombardementen plaats vonden werd besloten eerst weer het Zwaluwnest in gebruik te nemen en vervolgens uit te zien naar een ruimere behuizing, die voor de inwonende zwangeren nodig zou zijn. Deze behuizing werd gevonden in een fraai landhuis, huize Overduin te Oost-Kapelle. Dit landhuis hoorde toe aan de familie Heijisse. Mevrouw Heijisse-Tak, de bewoonster, vertoefde ten tijde van het uitbreken van de oorlog in Zuid-Amerika. Terugkeren naar Holland kon niet meer. Familieleden stelden het huis ter beschikking als kraamkliniek. Het mooie huis in een prachtige bosrijke omgeving was in 1939 uitvoerig gerestaureerd. Er moest wel het één en ander gebeuren om het geschikt te maken voor het doel en om het te beschermen tegen schade door de noodzakelijke werkzaamheden. Bep zelf zetelde in het boudoir van Mevrouw. Het goudleren behang in de eetzaal werd goed afgeschermd en deze prachtige kamer werd kraamzaal. Kostbaar porcelein en kristal werd opgeborgen in de wijnkelder, die vervolgens goed werd dichtgetimmerd. Eind april 1942 kon de verhuizing plaats vinden naar Overduin vanuit het Zwaluwnest. De vroedvrouw zwaaide onweersproken de scepter: over de voedselvoorziening, over de zwangeren, over de verloskamer en over de kraamvrouwen. Ook van hieruit ging Bep wekelijks naar Vlissingen om de zwangeren te zien. En wat er nu bijkwam: er moest geregeld worden wanneer welke zwangeren Vlissingen moesten verlaten om naar Overduin te gaan. Twee keer per week was er een taxi-transport van zwangeren naar Oost-Kapelle en van kraamvrouwen en hun babies naar Vlissingen. Het heen en weer trekken werd nu toch een probleem voor Bep en zo werd besloten, dat zij een vergunning kreeg voor een motorfiets en voor de noodzakelijke benzine. In een week leerde zij motorrijden en zij legde met vrucht examen af.

Het was te mooi om waar te blijven. Eind juli 1942 kwam burgemeester van Woelderden van Vlissingen weer op bezoek. Meestal werd hij ontvangen met een kopje echte koffie uit een geheime voorraad. Maar nu werd hij vergezeld door een hoge Duitser. Geen koffie. . . . en een bang voorgevoel bleef achter. Dit voorgevoel bleek terecht te zijn geweest. Op 3 augustus 1942 bereikte Bep telefonisch de mededeling van de burgemeester van Oost-Kapelle dat Overduin door de Duitsers was gevorderd en voor 10 augustus moest zijn ontruimd. De Duitsers streefden naar een gedeeltelijke evacuatie van Walcheren, die echter nooit volledig is doorgevoerd. Maar als onderdeel van dit plan werd wel bevolen dat de kraamkliniek moest worden overgebracht naar Zuid-Beveland, dat door de Sloedam met Walcheren is verbonden. Ook vestiging in Goes werd verboden en zo moest Bep in enkele dagen tijd een nieuwe verblijfplaats zoeken. Zij doorkruiste per motorfiets Zuid-Beveland, tussen alle andere beslommeringen door. Enkele boerderijen waar zij opmerkzaam op werd gemaakt bleken geheel ongeschikt te zijn. Gelukkig kwam Bep in contact met de burgemeester van Yerseke, dat gelegen is aan de Noord-Oost kant van Zuid-Beveland, aan de kust van de Oosterschelde. Deze burgemeester, de heer Gunning, was persona non grata verklaard door de Duitsers en moest Zeeland verlaten. Deze in alle opzichten "goede" burgemeester stelde zijn dubbele villa ter beschikking van Bep en haar zwangeren.

En zo moest opnieuw verhuisd worden. Begin september 1942 werd in twee dagen met vrachtwagens de inventaris van Overduin overgebracht naar Yerseke, een afstand van zo'n 50 km. Gelukkig kon nu het Rode Kruis bijspringen om de inventaris en vooral ook het schaarser wordende linnengoed aan te vullen. De gemeente zorgde voor het onderbrengen van de kinderen van wie de moeders enkele weken in Yerseke verbleven. Reeds gelijktijdig met het in gebruik nemen van "Overduin" als kraamkliniek was door de Gemeente Vlissingen een andere buitenplaats, "Berkenbosch", gevorderd voor kinderen die opgevangen en verzorgd moesten worden. Deze opvang werd geleid door Zr A. Dop. Ook zij moest op den duur met de kinderen Walcheren verlaten en zij belandde in een klooster in Oud-Gastel. Zover Bep zich herinnert waren niet alle kinderen bij Zr Dop even "legaal": ook kinderen van onderduikers en Joodse kinderen hebben bij haar verbleven. En zo was de situatie in Zeeland in de oorlogsjaren, dat zowel voor het passeren van de Sloedam als voor het gaan over de Vlakerbrug over het Kanaal door Zuid-Beveland de nodige papieren aanwezig moesten zijn, die ook elke keer weer duchtig door de Duitsers werden gecontroleerd.

Had Bep zelf nog de gelegenheid om zich buiten Zeeland te begeven en kon haar familie haar bezoeken? Familiebezoek was vrijwel uitgesloten, maar één keer is zij toch wel naar Scheveningen gegaan, gewapend met de nodige papieren, en dat was in november 1942 om haar 30e verjaardag te vieren. En verder. . . er was maar één vroedvrouw en om haar draaide de gehele organisatorische en verloskundige zorg. Natuurlijk, bij noodzaak waren ook in Yerseke de huisartsen van harte bereid voor haar in te springen en dat moest ook

wel, want ook vanuit Yerseke ging Bep wekelijks naar Vlissingen om de zwangeren te controleren, transporten te organiseren en de apotheek bij te vullen. En dat alles per motorfiets, tot zij hiermee ten val kwam op de door de suikerbietenoogst spekgladde wegen. Pas toen heeft zij ingestemd met het haar al eerder gegeven advies de motor om te ruilen voor een auto. Weer leerde zij in korte tijd autorijden. Een garage had de "opdracht" gekregen aan haar een bepaalde auto te verkopen- de gehele oorlog door heeft zij benzine gehad, hoewel niet altijd op even legale wijze. En zo werd Bep een vaardig autorijdster, iets waar zij tot op hoge leeftijd van heeft genoten.

De villa in Yerseke werd voor de rest van de oorlog de definitieve behuizing. De kraamkliniek functioneerde tot 27 december 1944. Daaraan waren voor Zuid-Beveland en Walcheren nog moeilijke tijden vooraf gegaan. Op 2 en 3 oktober 1944 werd via de BBC, via Radio Oranje en via vanuit de lucht afgegoorpen pamfletten de bevolking van Walcheren gewaarschuwd voor komende bombardementen en dijkdoorbraken. In de middag van 3 oktober werd door de geallieerden om tactische redenen de West-Kappellese zeedijk stukgebombardeerd, leidende tot ernstige overstromingen. Op 7 oktober gebeurde hetzelfde met de zeedijk ter weerszijde van Vlissingen en op 11 oktober bij Veere. Tijdens vloed stroomde Walcheren vol door deze vier gaten. Hevige gevechten vonden plaats om eerst Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Beveland te veroveren op de Duitsers en op 31 oktober volgde de strijd om Walcheren. Om ieder stuk grond moest hard gevochten worden. Pas op 10 november waren de laatste Duitsers uitgeschakeld en was Walcheren bevrijd.

Van de oorlogshandelingen zelf heeft Bep niet veel last ondervonden. Yerseke lag op enige afstand van de route door Zuid-Beveland naar de Sloedam. Wel is een neergeschoten geallieerd vliegtuig bij zijn noodlanding tot op korte afstand van de kraamkliniek genaderd, hetgeen tot het voorzienbare resultaat leidde, dat de Duitsers wilden binnendringen om naar de piloten te zoeken. Bep heeft ze effectief tegen gehouden.

Wel was natuurlijk gedurende enkele weken ieder contact tussen Yerseke en Vlissingen uitgesloten.

Burgemeester van Woelderen vermeldt in een verslag, dat in de oorlogsjaren in totaal 743 kinderen zijn geboren in de "noodkraamkliniek".

Toen op 27 december 1944 Bep terugkeerde naar Vlissingen trof zij een verwoeste stad aan. Er waren weinig woningen gespaard voor de toen nog slechts 3000 inwoners. In de "Handelingen van de Gemeenteraad" lezen we, dat op 1 januari 1940 in Vlissingen 6600 woningen stonden. Eind 1944 waren 1353 woningen geheel verdwenen, 1600 waren permanent geïnundeerd en 465 periodiek geïnundeerd. Het Bethesda-ziekenhuis stond onder water. Het St Josef-ziekenhuis was overvol. Het huis van Bep was al eerder in de oorlog geheel verwoest. Tijdelijk vond zij onderdak in het St Jozefziekenhuis. Die eerste tijd was het luguber in de stad. Diegenen die waren teruggekeerd leefden onder primitieve omstandigheden - carbidlampen of soms nog enkele

kaarsen -geen water -geen gas -en nog verduistering zolang de oorlog in Europa nog voortduurde.

De na-oorlogse opbouw.

De herinnering aan Vlissingen in 1945 bestaat voor Bep uit water, modder en puinruimen. Het stonk overal, er was veel overlast van ongedierte als vlooiën en luizen en water en zeep waren schaars. Het saamhorigheidsgevoel was groot. Ieder werkte mee aan het weer enigermate leefbaar maken van de stad. Aanvankelijk was er op het gebied van de verloskunde niet al te veel werk gezien de uitgedunde bevolking. Over 1945 kreeg Bep een toelage van het gemeentebestuur als compensatie. Als tegenprestatie verrichtte zij ook werkzaamheden die niet op verloskundig gebied lagen. Zo heeft Bep enkele malen geholpen om, met haar auto, bij Zr Dop ondergedoken kinderen naar familie in andere delen van het land te brengen. Dit klinkt eenvoudiger dan het was:de meeste bruggen over de grote rivieren waren verwoest, er waren enkele pontonbruggen gelegd, maar het was lang niet altijd mogelijk om langs de rechte weg van Zuid naar Noord te komen. Het stelde Bep in de gelegenheid om eindelijk na jaren weer haar familie te ontmoeten. Snel was in 1945 begonnen met het dichten van de dijken van Walcheren en aan het eind van 1945 waren de dijken op één na gesloten. Langzaam werd Walcheren drooggepompt en kwamen de verbindingen op het eiland weer tot stand. Bij de buitenhaven van Vlissingen werd een nooddorp gebouwd met 330 houten huisjes en de bevolking begon weer naar de stad terug te keren.

Met het toenemen van de bevolking werden ook de geboortes steeds talrijker - van een druppel tot de stortvloed van de na-oorlogse geboortegolf. In 1945 en 1946 werden door Bep zo'n 200 vrouwen geholpen. Van lieverlede normaliseerde het leven zich enigszins en kon Bep zich geheel aan haar verloskundig werk wijden. Tijdens de oorlog werd zo goed mogelijk gewerkt, nog naar de inzichten van vóór 1940. Na het einde van de oorlog kwam de communicatie weer op gang, nieuwe ontwikkelingen in de verloskunde werden beschreven en beproefd en al snel ingevoerd. Hoe Bep in het toch nog erg geïsoleerde Zeeland deze nieuwe ontwikkelingen vernam weet zij niet meer precies, waarschijnlijk uit het Tijdschrift voor Praktische Verloskunde, waarvan na 1946 eerst Dr Kloosterman (de directeur van de vroedvrouwschool te Amsterdam), vervolgens Dr van Wering (gynaecoloog, later directeur, van de vroedvrouwschool te Rotterdam) en tenslotte Dr Pannekoek (als gynaecoloog verbonden ook aan de school te Rotterdam) de redactie voerde. Veel werd geschreven over de nieuwe kennis over de rhesusfactor en het belang daarvan voor de verloskunde. En over het gewenst zijn van onderzoek van alle zwangeren op de geslachtsziekte lues (syphilis): het aantal lijders aan geslachtsziekten was in en na de oorlog hoog. Bij vrouwen kan een infectie met de veroorzaker van lues geheel ongemerkt verlopen, maar wel kan de infectie tijdens de zwangerschap op het ongeborn kind worden overgebracht. Dat was al lang bekend. Maar nu was er penicilline en penicilline was het eerste genes-

middel dat lues echt kon genezen en door het vroeg in de zwangerschap met penicilline behandelen van de zwangere vrouw bleek het kind aan een infectie te ontkomen

Op den duur waren het ook de gynaecoloog en de kinderarts, die zich in Vlissingen vestigden, die Bep op de hoogte hielden van nieuwe ontwikkelingen op haar vakgebied.

En er waren niet alleen medisch-technische ontwikkelingen. Ook via het Tijdschrift², dat weet Bep niet meer, maakte zij kennis met de opvattingen van Dick Grantley Read over voorbereiding van de vrouw op de bevalling, waardoor angst en spanning konden worden verminderd en waardoor de baringspijn anders door haar werd beleefd. Bep verdiepte zich hierin en wilde deze methode in de praktijk gaan toepassen. Zij maakte kennis met een mensendieck-therapeute in Middelburg, die ook interesse voor deze materie had en samen hebben zij een cursus opgezet. Bep gaf alle voorlichting en was aanvankelijk bij alle oefenlessen aanwezig. Er moest natuurlijk ruimte voor gezocht worden. Het St. Jozefziekenhuis was hier onmiddellijk voor te vinden en het ontving de zwangeren gastvrij. Het Bethesdaziekenhuis bleek na de oorlog al even weinig flexibel als voor die tijd en het heeft moeite gekost om althans een ruimte voor de gymnastiek ter beschikking te krijgen - gastvrij was het er niet.

De cursus kon uiteraard niet gratis worden gegeven. Het zou nog even duren voor de kruisverenigingen de "zwangerschapsgymnastiek" aan de leden aanboden. Ondanks f 12, — voor 10 lessen was er een groeiende belangstelling van de kant van de zwangeren, op den duur ook van de cliënten van de huisartsen. Tijdens de volle bloeiperiode werden 2 cursussen per week gegeven. "Voorlichting geven" klinkt eenvoudig, maar zo kort na de oorlog ontbrak voorlichtingsmateriaal. Er was eenvoudig niets. Alles moest door Bep zelf worden bijeengescharreld uit boeken en tijdschriften.

De ziekenfondsregeling.

Tijdens de oorlog was door de Duitse bezetter een landelijke ziekenfondsregeling ingevoerd. Een onderdeel van die regeling was, dat voor een normale bevalling een ziekenfondspatiënte "gratis" gebruik kon maken van de hulp door een vroedvrouw. Slechts bij medische noodzaak werd hulp door een arts vergoed. Na het einde van de oorlog moest door de Nederlandse Overheid deze regeling bevestigd dan wel afgeschaft worden. Lezing van het Tijdschrift voor Praktische Verloskunde van 1946 laat zien hoe de Nederlandse vroedvrouwen hulp hebben getracht te krijgen om de Overheid van de noodzaak tot continuering van dit "primaat" van de vroedvrouw te overtuigen.

Ondanks het feit, dat Bep nog steeds secretaresse was van de afdeling Zeeland van de Bond van Nederlandse Vroedvrouwen heeft zij zich totaal niet betrokken gevoeld bij deze strijd, die in Vlissingen nauwelijks leefde.

De latere jaren.

Geleidelijk werd het druk op verloskundig gebied, te druk vond Bep, die nu evenmin als tijdens de oorlogsjaren enige tijd overhield om voor zichzelf iets te doen. Zij vroeg versterking aan Mevrouw Rijkenberg, nog steeds meesteresse-vroedvrouw in de Rotterdamse vroedvrouwenschool, en ze kreeg die ook. De pas afgestudeerde Mej. van Ginkel durfde het aan om naar Vlissingen te komen. Het gemeentebestuur van Vlissingen was de vroedvrouw kennelijk welgezind, want ondanks de nog danig aanwezige woningnood kreeg Mej. van Ginkel één van de noodwoningen toegewezen.

Een deel van Bep's praktijk werd door Mej. van Ginkel gekocht. Er ontstonden twee solo-praktijken, waarbij Mej. van Ginkel "het havendorp" verzorgde en Bep "de oude stad". Voor het eerst sedert jaren had Bep met enige regelmaat een vrij weekend (nu ja, tot Zondagavond) en de mogelijkheid om met vakantie te gaan.

Ondanks deze versterking bleef het druk. In 1951 356 bevallingen in de praktijk van Bep. Ondanks, of misschien juist door haar liefde voor het beroep voelde ze dit als "lopende-band werk", waardoor zowel zijzelf als haar patiënten tekort kwamen. En toen. . . kreeg zij een geheel andere functie aangeboden, waarin zij haar verloskundige kennis kon gebruiken en waarin zij haar kennelijk toch aanwezig gebleven aandacht voor het beroep van sociaal-werkster kon uitbouwen.

Immiddels had zich, op aandringen van de Inspecteur van de Volksgezondheid, een vroedvrouw gevestigd in Oost en West Souburg, toen nog een aparte gemeente nabij Vlissingen. Deze vestiging, van Mej. A. Stolk, was geen succes. Het was het bekende verhaal: de huisartsen wisten het merendeel van de verloskunde te behouden. Dit maakte het voor Mej. Stolk noodzakelijk om ten dele als ziekenverzorgster te gaan werken in een nabij gelegen inrichting voor chronisch zieken. Hoewel door de onregelmatigheid van de werkzaamheden een nevenfunctie niet eenvoudig was voor vroedvrouwen, is deze situatie nog tot ver in de jaren zestig voorgekomen.

Mej. Stolk was bereid zich in Vlissingen te vestigen en tezamen met Mej. van Ginkel de verloskundige zorg daar voort te zetten. De praktijkovername kwam tot stand. De stad werd verdeeld in twee praktijkgebieden. Mej. van Ginkel verzorgde de "nieuwe" stad, mej. Stolk de "oude" stad. Bep verliet haar woning in Vlissingen en kon gaan samenwonen met een vriendin-wijkverpleegster in Oost-Kapelle. Dat klinkt ons nu eenvoudig in de oren, maar in januari 1952 was er nog een forse woningnood in Nederland, zo ook in Zeeland, en voor een dergelijke verhuizing was een formele toestemming van het gemeentebestuur nodig. Gelukkig werd deze verkregen. En zo begon in januari 1952 Bep aan een geheel nieuw arbeidsterrein.

De aanloop tot de nieuwe werkkring.

Reeds voor de tweede wereldoorlog werd gezocht naar de meest wenselijke organisatievorm van praenatale zorg. Na het einde van de oorlog werd dit

zoeken voortgezet. In oktober 1947 werd een congres voor praenatale zorg gehouden te Utrecht, georganiseerd door de sectie praenatale zorg van de Nederlandse Bond voor Moederschapszorg en Kinderhygiëne. Op dit congres was gebleken, dat de praenatale zorg door individuele artsen en vroedvrouwen nog wel wat verbetering behoefde en dat betere praenatale zorg de afloop van de zwangerschap voor moeder en kind gunstig kon beïnvloeden. Naar aanleiding van dit congres werd druk beraadslaagd door het bestuur van de sectie praenatale zorg, waarin o. a. Dr Kloosterman en twee vroedvrouwen zitting hadden (vertegenwoordigsters van de toen nog twee vroedvrouwenorganisaties: neutraal en R. K.). Dit beraad mondde uit in een omvangrijk rapport. Twee zwangerschapskaarten werden ontworpen, één uitgebreid en één meer summier. Deze laatste zou worden tot de "dagboekkaart", die van iedere zwangere moest worden bijgehouden door de vroedvrouw en die jaarlijks door haar moest worden gestuurd naar de Inspecteur voor de Moederschapszorg. Een schema voor praenatale zorg werd voorgesteld met als gewenst tijdstip van begin een amenorrhoeeduur van 8-10 weken. Vrij uitvoerig wordt ingegaan op welke medische en verloskundige gegevens en welke onderzoeken gewenst zijn. Kennelijk straalde deze commissie een grote overtuiging uit, want op grond van deze aanwijzingen werd de bevoegdheid van de vroedvrouw uitgebreid teneinde haar in staat te stellen vanaf het begin van de zwangerschap de zwangere te controleren en ook bloed af te nemen voor bepaling van de rhesusfactor en van de luesreacties.

Over de inhoud van de praenatale zorg is men het waarschijnlijk spoedig eens geworden. Moeilijker was een goede organisatievorm te vinden. Er moest een compromis gevonden worden tussen het overlaten van de gehele praenatale zorg aan (huis-)artsen en vroedvrouwen en een strak georganiseerde praenatale zorg in bureaux naar analogie van de consultatie-bureaux voor zuigelingen, dus zonder inmenging van de huisartsen en vroedvrouwen, die de bevalling zouden verrichten.

Er wordt dan ook een nu ons moeizaam voorkomend voorstel gedaan, waarin voorzien wordt in één à twee consulten op een consultatie-bureau, waarheen de zwangere verwezen wordt door huisartsen en vroedvrouwen. In enkele grote steden is dit nog wel te realiseren, maar buiten deze steden wordt het veel moeilijker, want er moet immers ook rekening gehouden worden met soms moordende concurrentie tussen huisartsen en vroedvrouwen en met het niet beschikbaar zijn van een "onafhankelijke" gynaecoloog, wanneer er in de wijde omtrek slechts één aanwezig is. Een verdere moeilijkheid is gelegen in de grote en moeilijke reisafstanden voor vrouwen op het platteland en in het nog ontbreken van enig besef van het nut van praenatale zorg bij een aanzienlijk deel van de (vrouwelijke) bevolking.

Door vroedvrouwen is deze organisatievorm van praenatale zorg redelijk goed ontvangen en er was zeker ruim medewerking van deze beroepsgroep. De huisartsen waren er minder over te spreken, waarschijnlijk achtten zij door de voorstellen hun autoriteit aangetast.

En tegen deze achtergrond gaat het verhaal van Bep verder.

De nieuwe werkring.

Zeeland had na de oorlog een "eigen" Inspecteur van de Volksgezondheid gekregen, Dr v. d. Borgh. Voordien moest de provincie de Inspecteur delen met Noord-Brabant. Er ontstond een geregeld contact tussen de Vlissingse vroedvrouw en de Inspecteur, die zeer "vroedvrouwvriendelijk" bleek te zijn. In oktober 1951 bracht hij een bezoek aan Bep in gezelschap van Prof. de Haas, voorzitter van de Bond voor Moederschapszorg en Kinderhygiene. Gezamenlijk legden zij aan Bep een voorstel voor om, in dienst van deze Bond, in geheel Zeeland de praenatale zorg te gaan organiseren. En dat in een provincie waar, toen zowel als nu, bijna de gehele verloskundige zorg door huisartsen werd gegeven, huisartsen, die in meerderheid tegen elke vorm van bemoeienis met hun werk waren en die al grote moeite hadden met het accepteren van het werk van de eerste specialist-gynaecologen, die zich rond die tijd in de stedelijke ziekenhuizen vestigden. Bep had al gehoord over stormachtige vergaderingen tussen Inspecteur en huisartsen over dit onderwerp - en nu zou zij, "slechts" vroedvrouw zijnde, de huisartsen moeten gaan opvoeden? Nu ja, niet alleen de huisartsen, maar ook de zwangeren en hun omgeving moesten van het belang van een goede praenatale zorg worden doordrongen.

Hierbij kwam nog een tweede voorstel.

In 1951 besloot de voorzitter van de Gezondheidsorganisatie T. N. O., Prof. Dr A. Polman, een onderzoek te doen instellen naar de perinatale sterfte in Nederland. Er werd een adviescommissie ingesteld en de kinderarts Mevrouw J. H. de Haas-Posthuma werd belast met de uitvoering van het onderzoek.

Eén van de onderdelen van het onderzoek was een uitvoerige enquête over perinataal overleden kinderen, waarvoor artsen als enquêteurs werden ingeschakeld. Naast medische en obstetrische gegevens, waarvoor de medewerking van artsen en vroedvrouwen noodzakelijk was, omvatte de enquête een gesprek met de moeder over o. a. sociale gegevens en voedingsgewoonten. Deze enquête vond plaats in o. a. de provincies Groningen, Drente, Utrecht en . . . Zeeland. Het aantrekken van enquêteurs bleek niet eenvoudig te zijn, zelfs zo moeilijk, dat besloten werd in Zeeland gebruik te maken van "een ervaren vroedvrouw met sociale belangstelling". Bep was zo geïnteresseerd in deze laatste werkzaamheden, dat zij "die praenatale zorg" er maar bij nam en het voorstel accepteerde. Op 9 december 1951 was zij verzocht aanwezig te zijn op de vergadering van de Zeeuwse afdeling van "Moederschapszorg en Kinderhygiene" om zakelijke regelingen te treffen over het dienstverband met die Bond. Het was geen stimulerend begin. Van 20 tot 23 uur vertoefde Bep in de lounge van het plaatselijke hotel te Goes, terwijl de klanken van een verhitte discussie vanuit de opkamer tot haar doordrongen. De aanwezige huisartsen gaven zich niet zomaar gewonnen. Tegen middernacht was de kogel door de kerk: als zij nog wilde, zou Bep benoemd worden. En Bep wilde hele-

maal niet meer toen zij midden in de nacht door het duistere Zeeland naar huis reed. Het verloop van deze avond had haar nu niet bepaald vertrouwen in de toekomst gegeven.

Na een nachkje slapen was de stemming al iets milder, doch nog steeds afwijzend. En toen belde Mevrouw de Haas bij haar aan om haar te overreden toch maar ja te zeggen - zij en haar man zegden Bep alle steun toe. En toen is het toch "ja" geworden. En die steun is er geweest en gebleven.

En zo begon Bep begin 1952 aan een geheel nieuwe werkring: niet alleen nieuw voor haar, maar ook nieuw voor Zeeland. Voorbeelden waren er niet, maar desondanks startte op 14 januari 1952 een praenatale zorg bureau in Vlissingen en op 17 januari één in Middelburg. In beide steden waren vroedvrouwen gevestigd, goede bekenden van Bep, en deze vroedvrouwen stuurden vol vertrouwen hun patienten naar het bureau.

In beide steden werd het bureau gevestigd in het gemeente-centrum, waar ook de consultatiebureaux voor zuigelingen en kleuters onderdak hadden gevonden.

In den aanvang was alleen in Middelburg een gynaecoloog gevestigd. Deze verleende medewerking aan zowel het bureau in Vlissingen als in Middelburg. Reeds in de zomer van 1952 vestigde zich een gynaecoloog in Vlissingen. Vanaf dat moment bemande de Middelburgse gynaecoloog het bureau in Vlissingen en andersom. Op deze wijze werd iedere schijn van "klantenbinding" vermeden. Na enige tijd verscheen wel eens een enkele patiente van een huisarts op het bureau, vooral in Middelburg, maar zoals op meerdere plaatsen in het land het geval was waren het aanvankelijk vooral de vroedvrouwen die ervan gebruik maakten. Toch begonnen op den duur de bureaux aantrekkingskracht te krijgen op het omringende platteland van Walcheren en gedurende enige tijd mochten de bureaux zich in een dusdanige populariteit verheugen, dat Bep behoefte had aan assistentie.

De aanpak op andere eilanden, zonder stedelijke concentratie, was een andere. Hier probeerde Bep te stimuleren dat de huisartsen een apart praenataal spreekuur gingen houden, hierbij geholpen door de wijkverpleegster. Deze spreekuren vonden in principe plaats in het wijkgebouw. Op Zuid-Beveland gelukte het om in Yerseke een bloeiende praenatale zorg op te bouwen. Dat moest ook wel: één der huisartsen was voorzitter van de commissie van de Bond voor Moederschapzorg. Dit bureau heeft zelfs met medewerking van Bep tot 1977 gefunctioneerd. Maar buiten Yerseke viel het niet mee. Toch kwamen op den duur bureaux van de grond in Rilland-Bath en Hansweert.

Inmiddels had Bep een kaart ontworpen voor praenatale zorg en partusverslag. En wat bleek: niet zelden gebruikten die huisartsen, die niets voelden voor georganiseerde praenatale zorg, toch "de kaart van Bep". Dit zal zeker het niveau van de praenatale zorg gunstig beïnvloed hebben. Tact kostte dit allemaal wel, maar daar beschikte Bep ruimschoots over.

Ook op Tholen gelukte het in de meeste plaatsen iets van praenatale zorg te organiseren. St. Philipsland had minder aandacht nodig, daar was de huisarts

actief in Rode Kruiswerk en daardoor geïnteresseerd in bloedgroepproblemen. Zeeuws-Vlaanderen was en bleef een buitenbeentje: huisartsen, die geen enkele inmenging duldden, niet in "hun" verloskunde en niet in hun verdere medische werk. Niet alleen de vroedvrouw maar ook de gaandeweg zich vestigende specialisten kregen moeilijk "een poot aan de grond".

Ook tot op Schouwen-Duiveland strekte het werkterrein van Bep zich uit. En denk daar niet te licht over. De verbindingen tussen de eilanden gingen per veerboot. De verbinding tussen Walcheren en Schouwen ging via Zuid-Beveland en dan met de boot van Katse Veer naar Zierikzee: een overtocht van 50 minuten, leuk bij goed weer, maar minder zo bij stormachtige wind. De veerdienst was beperkt: drie keer heen, drie keer terug per dag, om 17 uur was de laatste mogelijkheid om uit Zierikzee te vertrekken. Een tweede mogelijkheid om Schouwen te bereiken (of te verlaten) was via St. Philipsland: een eind om, is op de kaart te zien. De veerpont Zijpe-Anna Jacoba vertrok nog om 21. 30 uur: naar dit tijdstip werden bijvoorbeeld voorlichtingsavonden gepland.

Wat moeten we ons voorstellen bij de wijde term "praenatale zorgbureaux"? Wel, voor die tijd heel wat. Bep werkte samen met de wijkverpleegsters. Die samenwerking was in het algemeen goed, al was een en ander ook al weer niet eenvoudig door het feit, dat ook de kruisverenigingen in die tijd volledig verzuild waren: Het groene kruis (neutraal), het wit-gele kruis (R. K.) en het oranje-groene kruis (P. C.).

De verloskundige anamnese werd afgenomen en op de kaart genoteerd. Er werd bloed afgenomen voor de luesreacties en voor de rhesusfactor. Het haemoglobinegehalte werd bepaald. Gewicht en bloeddruk werden opgenomen en genoteerd. De arts, huisarts dan wel gynaecoloog, diende dan de medische voorgeschiedenis te beoordelen en het algemeen-medisch en verloskundig onderzoek te verrichten. Niet zelden liet de huisarts echter verstek gaan en werd het verloskundig onderzoek door Bep verricht.

Veel nadruk werd gelegd op de voedingsanamnese, een hobby van Prof. de Haas. Hoe waren de voedingsgewoonten in die tijd in Zeeland? Niet altijd even bevredigend, vertelt Bep, en ook wel afhankelijk van de streek in Zeeland. Zo was Noord-Beveland een landbouw- en geen veeteeltgebied: dit leidde tot weinig gebruik van melkproducten en vlees. Ook op Tholen waren de aardappelen met spekvet de geeigende kost, soms versierd met appelmoes of peer-tjes "van de val". Ondanks de aanwezigheid van verse groenten en fruit werd dit door de bevolking weinig gegeten. Voorlichting over wat nu als "volwaardige voeding" wordt beschouwd was in die periode zeker op zijn plaats. Veel geholpen in deze heeft het tot een einde komen van de geïsoleerdheid van de Zeeuwse gemeenschappen. Merkwaaardigerwijze, vertelt Bep, heeft de watersnoodramp van 1953 hiertoe een sterke impuls gegeven: velen werden geëvacueerd en zagen voor het eerst hoe in andere delen van het land geheel andere leefgewoonten heersten.

In principe was het onderzoek op het praenatale zorgbureau éénmalig. De rhesusnegatieve zwangeren werden echter rond 32 weken weer opgeroepen voor het laten bepalen van rhesusantistoffen. En voorts waren zwangeren altijd welkom voor een vervolgonderzoek, hetgeen vooral gebeurde in die plaatsen, waar het bureau door een gynaecoloog werd bezocht.

Het voorlichten, waarmee Bep al in haar eigen praktijk was begonnen, liet haar niet meer los. Overal in Zeeland heeft zij voorlichtingsavonden gehouden, voor heel verschillend publiek. Er zijn voorlichtingsavonden gegeven voor wijkverpleegsters, waar naast de gynaecoloog en de kinderarts ook Bep het woord voerde over wat haar na aan het hart lag: de praenatale zorg.

Verder waren er de moedercursussen, door de kruisverenigingen georganiseerd, waar van meet af aan ook vaders welkom waren - soms was het er maar één: maar ook die werd hartelijk welkom geheten. Eén van de vaders kwam met een welomschreven doel: om zelf voorgelicht te worden, om onmiddellijk deze kennis te kunnen doorgeven aan zijn beide dochters. Hij had hiervoor een heel praktische reden. Toen na de geboorte van een broertje de dochters belangstellend informeerden waar die opeens vandaan was gekomen, was de "rode kool" als bron genoemd. Wel, enkele dagen later bleken alle rode kolen in de moestuin te zijn opengesneden. De daders waren niet ver te zoeken. Hun verklaring was schitterend van logica: één broertje was leuk, maar elk een broertje was nog leuker: en wie weet wat nog in die rode kolen verborgen was. Vader wilde een volgende keer geen risico meer lopen. . . .

De zucht naar voorlichting groeide. Vrouwenverenigingen klopten aan bij Bep en scholen begonnen zich te roeren. Soms tweemaal op die scholen: eerst de ouders, daarna de leerlingen: het zou moeilijkheden kunnen geven als de noodzaak zich zou voordoen dit in omgekeerde volgorde te moeten doen.

Het materiaal werd aanvankelijk door Bep zelf bijeengezocht. Op den duur werd het heel modern: dia's van door Bep uitgezochte platen en een echte diaprojector. Maar eerst ook flannel borden, waarvoor de patronen door Bep zelf moesten worden uitgeknipt en opgebracht - een heel werk, zelfs voor iemand die wel van arbeid met de handen houdt.

Pas aan het begin van de jaren zeventig is Bep gestopt met al dat voorlichten. Toen werd ook in Zeeland toch wel een film verwacht - en toen vond Bep het tijd om de fakkel aan anderen over te geven.

Het onderzoek naar de perinatale sterfte in Zeeland.

En dan was er de medewerking aan het onderzoek van Mevrouw de Haas. Bep ontving de aangifte van de perinataal overleden kinderen via de Inspecteur van de Volksgezondheid. Na enig vallen en opstaan ging Bep eerst naar het gemeente-huis van de gemeente, waar het kind was geboren. Daar kreeg ze gegevens over andere kinderen van de vrouw, ook over eerdere doodgeboorten. Het was haar namelijk gebleken dat met name doodgeboren kinderen niet altijd door de moeder werden genoemd. Vervolgens werd getracht

de nodige gegevens te krijgen bij vroedvrouw, huisarts en/of specialist. Ook dat was het werk van Bep. De enkele specialisten en de vroedvrouwen werkten prima mee. Enkele huisartsen vonden het allemaal overdreven, maar Bep wist de meesten toch tot medewerking te bewegen. Soms vielen de bevindingen niet mee: uit het hoofd opgegeven bloeddruklijstjes, zelden weegresultaten en in die beginperiode zelden onderzoek naar lues of de rhesusfactor. Bep heeft wat tact ten toon moeten spreiden en zij heeft wat moeten afpraten om bij sommige artsen enig begrip hiervoor te wekken.

Ongeveer 3 maanden na de bevalling werd dan een huisbezoek afgelegd bij de moeder. Vrijwel overal was Bep welkom voor dit gesprek, soms meerdere malen, ook 's avonds wanneer de man thuis was. En Bep zorgde dat er wat tegenover stond: zij lichtte de wijkverpleegster in, die dan ook eens bij het gezin langs ging. Wanneer het kind leefde was er immers contact op het zui-gelingenbureau, maar zonder kind voelden de moeders zich soms geïsoleerd in hun verdriet.

Het onderzoek was gepland voor 1952 en 1953. Na de watersnoodramp in 1953 bleek het zoveel moeilijkheden op te leveren om het onderzoek, dat zich over alle Zeeuwse eilanden uitstreckte, uit te voeren, dat vanaf begin februari het onderzoek werd onderbroken en pas begin 1954 weer werd voortgezet, tot 1 januari 1955.

Wat Bep het meeste boeide in dit werk was het contact met de gezinnen waarin een geval van perinatale sterfte was opgetreden.

Wat nu ondenkbaar zou zijn: de resultaten van het onderzoek en de door Mevrouw de Haas getrokken conclusies uit het onderzoek werden niet met het team van enquêteurs besproken, daarover kon Bep pas lezen in het proefschrift waarin Mevrouw de Haas alle gegevens heeft vastgelegd en dat verscheen in 1962.

Ja, Bep heeft wel de promotie bijgewoond.

Het proefschrift "Perinatale sterfte in Nederland; onderzoek naar factoren, die de perinatale sterfte beïnvloeden" heeft nogal wat invloed gehad op het denken over de organisatie van de verloskundige zorg en de plaats van de vroedvrouw daarin in de jaren zestig. Zo wordt de praenatale zorg in ons land als nog onvoldoende beoordeeld, op vele, zo niet alle punten: gewichtscntrole, onderzoek op zwangerschapsdiabetes, anemie, aandacht voor de voeding. En bij 2/3 van de in het onderzoek betrokken vrouwen bleek de rhesusfactor nooit bepaald te zijn. De "selectie-procedure" waar we nu zo op gesteld zijn, speelde toen nauwelijks, leidend tot te veel secundair-klinische opnamen en tot te veel obstetrische procedures thuis, waarbij toen al vraagtekens werden gezet: stuitliggingen t/m stuitextracties thuis door huisartsen en vroedvrouwen, andere kunstverlossingen door huisartsen. En ook een vraagteken werd gezet bij de grote, te grote?, autonomie van de vroedvrouwen. Ook de postnatale zorg leek met name ten aanzien van het kind voor verbetering vatbaar.

Hoewel deze gegevens werden verzameld in 1952 t/m 1954 en het proefschrift pas verscheen in 1962 zijn vele van de in dit proefschrift gedane suggesties met name t. a. v. het doen werken van de vroedvrouw in een medisch-organisatorisch verband over- en meegenomen in besprekingen in de jaren zestig over de opleiding en de positie van de vroedvrouw in ons land.

In het proefschrift wordt gesuggereerd dat na afsluiting van het onderzoek in 1955 weinig zal zijn veranderd. Misschien is dat zo - veranderingen treden tegenwoordig lijkt het heel wat sneller op dan voorheen.

Het tweede onderzoeksproject.

Vanaf 1 januari 1955 kon Bep zich geheel wijden aan de praenatale zorg bureaux en aan de toenemende taak op het gebied van de voorlichting. Aan het einde van de jaren vijftig leek even de subsidie in gevaar te komen, die voor het werk van Bep vanuit "den Haag" aan de Zeeuwse Provinciale Kruisverenigingen werd gegeven, maar deze aanval werd bekwaam afgeslagen met behulp van Prof. de Haas en van Mevrouw Rijkenberg, die na haar jarenlange werk als meesteresse-vroedvrouw in de Rotterdamse vroedvrouwenschool vanaf 1955 fysiek minder zwaarwerk verrichtte op de Geneeskundige Hoofdinspectie.

In het verschieft lag echter voor Bep, nog ongeweten, het meewerken aan een nieuw onderzoeksproject. De wegen waarlangs zo'n project tot stand komt zijn intrigerend. De gynaecoloog Daamen was na de oorlog enkele jaren geneesheer-directeur geweest van de vroedvrouwenschool te Rotterdam. Na het neerleggen van die functie specialiseerde hij zich tot patholoog-anatoom en hij promoveerde op een onderzoek naar de doodsoorzaken bij te vroeg geboren kinderen. Hij werd dé autoriteit op het gebied van perinatale sterfte, waar het de pathologisch-anatomische aspecten daarvan betreft. Via hem liep het contact naar de patholoog-anatoom Planteijdt in Zeeland én naar de actieve Zeeuwse bacterioloog Dr Flu. Alweer met medewerking van Prof. de Haas werd besloten een werkgroep op te richten, in eerste instantie om de praematurensterfte in Zeeland te bestuderen. Dit gebeurde in 1961. Al snel werd besloten het onderzoek uit te breiden tot de gehele perinatale sterfte in geheel Zeeland. Hiervoor werd voor 5 jaar subsidie verkregen uit het preventiefonds. Het onderzoek werd groot opgezet; medewerking werd gevraagd en verkregen van huisartsen, vroedvrouwen, gynaecologen en kinderartsen. Gestreefd werd naar zoveel mogelijk obducties, waarvoor een uitgebreid protocol was opgezet. Het feit, dat in een conservatieve bevolkingsgroep, zoals de Zeeuwen ook toen toch nog wel beschouwd mogen worden, 95% obducties is bereikt spreekt wel over de inspanning die voor dit onderzoek is geleverd. Ook "justitie" werkte mee en toestemming werd verkregen voor het vervoer van de lijkjes naar en van het patholoog-anatomisch laboratorium. Ook werd de placenta in zoveel mogelijk gevallen onderzocht en er werd bacteriologisch onderzoek gedaan naar de inzichten van die periode.

En aan Bep werd gevraagd weer als enquêtrice op te treden voor de werk-

groep. En Bep stemde hiermee in. Weer kwam Bep in gezinnen met een doodgeboren of neonataal overleden kind, en weer moesten veel vragen worden gesteld én beantwoord. Het beantwoorden van vragen ging een steeds grotere rol spelen: door het uitvoeriger onderzoek kwamen meer gegevens ter beschikking en Bep was de *traite d'union* tussen de medische groepering en de ouders.

Dit onderzoek met al zijn uitvloeisels leverde voor Bep zoveel werk op, dat het werk voor de prænatale zorgbureaux wat moest worden teruggeschroefd, evenals het vele voorlichten.

Iedere laatste Donderdag van de maand werd door de werkgroep een bespreking gehouden in één van de toen nog zeven ziekenhuizen in Zeeland. Bep was steeds aanwezig bij deze besprekingen. De vroedvrouw en/of de huisarts van de te bespreken sterftegevallen werden uitgenodigd en kwamen ook vaak. Bep meent, dat dit onderzoek voor de kwaliteit van de verloskundige zorg in Zeeland van groot belang is geweest. Huisartsen werden geconfronteerd met doodsoorzaken die zeker of met grote waarschijnlijkheid te voorkómen waren geweest. De aandacht voor het "routine-onderzoek" tijdens de zwangerschap nam hierdoor toe.

Soms kwam er aardig medisch speurwerk voor. Zo was daar de vrouw, wier tweede zwangerschap eindigde in een miskraam. Het routine-microscopisch onderzoek leverde, zoals zo vaak, niets "bijzonders" op. Een jaar later trad bij dezelfde vrouw een *partus immaturus* op. Nu werd bij het onderzoek een aanwijzing gevonden voor een *listeria*-infectie. Revisie van de praeparaten van de vorige miskraam liet nu ook tekenen zien van *listeriosis*. Bep toog naar het boerenland. De familie bleek een statig huis te bewonen, omgeven door een fraaie tuin -echter geen schuur of vee in de naaste omgeving. Het boerenbedrijf lag op enige afstand van het woonhuis en de vrouw des huizes had hier geen actieve bemoeienis mee. Het gesprek, eerst met de vrouw alleen, later, na de maaltijd, ook met de man erbij, leverde uiteindelijk toch suggestieve gegevens op. Twee jaar tevoren kocht de man een drachtige merrie. Helaas werd het veulen een maand te vroeg doodgeboren. En ja, enkele zeugen hadden ook wel te vroeg gebigd en voor de koeien en de kippen was de vee-arts ook wel regelmatig over de vloer geweest. Een heel geneeskundig team werd nu over de menselijke en dierlijke have uitgestort: veterinaire dienst, huisarts, specialisten. . . dieren, man, vrouw werden behandeld en zie, de vrouw werd weer zwanger. Bij sommige mensen slaat het noodlot echter keer op keer toe. Nu trad in de 7e maand een gemene *appendicitis* op, leidend tot een perforatie. Na de operatie werd de baby wederom doodgeboren. De vrouw herstelde, doch kreeg van de gynaecoloog te horen, dat een nieuwe zwangerschap niet meer zou optreden door afsluiting van beide tubae. Dokters leren het ook nooit. . . want drie jaar nadien is de vrouw bevallen van een gezonde zoon, later nog gevolgd door een dochter.

En dan de jonge primigravida, die een hoge titel rhesus-antilichamen bleek te hebben. Echt een *primi* en geen bloedtransfusie in de anamnese. Het speur-

werk leidde naar haar geboorteplaats 'sHertogenbosch en de huisarts van het ouderlijk gezin. En wat bleek. . . in de oorlog had de nu zwangere als kind ernstige kinkhoest gekregen. Haar moeder had dit vroeger ook doorgemaakt en de huisarts kreeg het idee om moederlijk bloed met antistoffen i. m. in te spuiten bij haar dochtertje. Na, ook door?, deze behandeling genas het kind, doch later bleek dat de rhesus-negatieve dochter door het rhesuspositieve bloed van de moeder was gesensibiliseerd. Je las er vroeger wel over, doch dat het ook voorkwam? Helaas werd deze eerste baby doodgeboren. Of zij hierna nog kinderen heeft gekregen? de historie vermeldt dat niet.

Dit onderzoeksproject is doorgegaan tot medio 1968. De subsidie werd verminderd en uiteindelijk gestopt. Het uitwerken van de gegevens vergde nog geruime tijd en de eerste publicatie verscheen in het Nederlands Tijdschrift van Geneeskunde in mei 1969.

In tegenstelling tot het onderzoek van Mevrouw de Haas heeft dit groot opgezette onderzoek landelijk weinig weerklank gevonden. Tussen het begin van het onderzoek, 1961, en de publicatie ervan, 1969, lag een periode, waarin "moderne" technieken in de verloskunde hun begin hadden: de intra-uteriene behandeling bij ernstige rhesus-sensibilisatie; de preventie van rhesus-sensibilisatie met anti-D-gammaglobuline; het tastend begin van de registratie van de kinderlijke harttonen; de eerste echoscopieën; het door Sahling gepropageerde onderzoek: amnioscopie en micro-bloedonderzoek; veel onderzoek van per punctie verkregen vruchtwater op alle mogelijke ingrediënten in de hoop iets naders over de toestand van het kind te weten te komen. Een geheel nieuwe toekomst leek zich te openen, waarin we heel veel van de in Zeeland opgetreden perinatale sterfte zouden kunnen voorkomen . . .

De Bond van Nederlandse Vroedvrouwen.

Terugspurend was Bep al voor 1940 secretaresse van het district Zeeland. Na de oorlog zien we haar terug in die functie, terwijl de voorzittersplaats vacant is. Bep had echt geen tijd om zich enkele malen per jaar naar een Hoofdbestuursvergadering te begeven. Toch lezen we, dat ze, nog steeds als secretaresse van Zeeland, in 1950 wel een Hoofdbestuursvergadering heeft bijgewoond. Na de komst van Mej. van Ginkel naar Vlissingen, in 1951, komt er echter meer ruimte voor Bep. En vanaf dat moment wordt zij voorzitter van Zeeland en HB-lid voor Zeeland en zij zal dat blijven tot haar afscheid op de Algemene Vergadering in november 1974.

Hoewel in de jaren vijftig de eerste slag was gewonnen: het "primaat" van de vroedvrouw voor verplicht verzekeren bij de ziekenfondsen was door de Nederlandse overheid gehandhaafd, ging het verder in die jaren niet goed met de vroedvrouwenstand. Het aantal vroedvrouwen liep terug, het aandeel van de vroedvrouwen in de verloskundige zorg liep terug, vooral op het platteland verdween de vroedvrouw in een bedenkelijk tempo. In 1958 wendden de beide vroedvrouwenorganisaties zich tot de Overheid met een verzoek om

hulp. Na enig oponthoud werd in 1960-61 een grote enquête gehouden onder alle vroedvrouwen. In 1962 werden de resultaten van deze enquête bekend en gepubliceerd. En in 1963 ging de "Commissie Verloskundige Voorzieningen" onder voorzitterschap van de Geneeskundig Hoofdinspecteur Dijkhuis aan het werk om te bezien wat er in de toekomst met de vroedvrouw moest gebeuren. Het zijn deze besprekingen geweest, die in 1969 uitmondde in het besluit van de Staatssecretaris om vanaf september 1970 nog slechts verpleegsters toe te laten tot de opleiding tot vroedvrouw. In de commissie had voor de Bond zitting Mevrouw van Gelder-Eelsingh, die zowel deelnam aan de vergaderingen van de plenaire commissie als aan die van de daaruit gevormde "kleine commissie" en die ook deel uitmaakte van de werkgroep opleiding, die tijdelijk in het leven was geroepen. Voor ons nu lijkt deze beslissing over de opleiding een vreselijke misvatting, die gelukkig op het laatste moment niet is doorgegaan. Hoe werd het in die tijd gevoeld door het Hoofdbestuur van de Bond? Bep weet er weinig over te zeggen. Haar werkkring was inmiddels zo anders, dat de problematiek voor haar nauwelijks speelde. Het doorlezen van de notulen (carbondoorslagen) van de Hoofdbestuursvergaderingen uit die tijd maakt ons al niet veel wijzer. Het is nog de tijd van veel geheimhouding, zodat slechts sporadisch enkele mededelingen door Mevrouw van Gelder worden gedaan. Het is ook nog de tijd van "eerbied voor het gezag", althans bij de oudere generatie, en ook dat klinkt uit de notulen door - tot het vrijwel te laat is. Een onderwerp waar Bep zich wel voor interesseerde was bijvoorbeeld de samenwerking met de wijkzusters op de praenatale zorgbureaux en ook verder de (beperkte) taak van de wijkzuster in de praenatale periode. Dat was een materie waarvoor zij wel eens naar een commissie werd afgevaardigd.

En verder voelde zij zich bij tijd en wijle "vrede-rechter", wanneer binnen het Hoofdbestuur of op vergaderingen met leden de emoties wat erg hoog opliepen.

Overigens werd de afdeling waarvan zij de afgevaardigde was al spoedig kleiner. Na de oorlog was al snel de vroedvrouw uit Terneuzen verdwenen: zij was "fout" in de oorlog, haar aanwezigheid werd niet meer geduld en haar plaats werd niet opgevuld. Ook de vroedvrouwen uit Sas van Gent en Axel verdwenen: na het afschaffen van de gemeentelijke toelagen was er nauwelijks meer plaats voor een vroedvrouw. Ook de vroedvrouwen in Zierikzee en Oosterland werden niet opgevolgd. Zeeuws-Vlaanderen en Schouwen-Duiveland vervielen daarmee geheel aan de huisartsen. Slechts in de stedelijke concentraties konden vroedvrouwen zich handhaven: Middelburg, Vlissingen en Goes. Moet en kan daar verandering in komen in de laatste decade van deze eeuw? Bep denkt dat het niet kan: de bevolkingsdichtheid laat haars inziens geen verdere vestigingen van vroedvrouwen toe. Maar er zijn nu goede wegen, iedere vroedvrouw heeft een auto, er zijn volop communicatiemiddelen. . . Ja, zegt Bep fijntjes, kom eens in de zomermaanden op die goede wegen hierheen. . . bij voortdurend zijn de Zeeuwse wegen verstopt.

Er is nog steeds onderzoek te doen

Aan het einde van de jaren zestig vervalt de rijkssubsidie aan de consultatiebureaux voor praeinatale zorg. Hoewel de Kruisverenigingen nog wel proberen wat bureaux in stand te houden, waar daar gezien de bezoekcijfers kennelijk nog behoefte aan is, zal dit instituut al spoedig geheel verdwijnen. Ook in Zeeland neemt het aantal snel af, hoewel Bep op enkele plaatsen de bureaux nog blijft voortzetten.

Toch blijft het dienstverband van Bep gehandhaafd en ook "de werkgroep" blijft in afgeslankte vorm onderzoek verrichten, waarbij Bep ten zeerste betrokken blijft.

Het was gaandeweg opgevallen, dat een hoog percentage ernstige aangeboren afwijkingen voorkwam onder de perinatale sterfgevallen en nadat de naam van de werkgroep was veranderd in "perinatale problematiek" in plaats van perinatale sterfte werd hier de aandacht op gericht. Speciale aandacht werd geschonken aan de veel aangetroffen spierdystrophie van Duchenne. Deze ziekte is geslachtsgebonden: zieke jongetjes en vrouwen als draagster. Alleen al van de directeur van het zeehospitium "Zonneveld" op Walcheren kreeg Bep een lijst met ruim 20 families, waarin deze ziekte zich had voorgedaan. Aan Bep de taak om stambomen te gaan maken van deze families, waarin zieke familieleden en vermoedelijke draagsters konden worden aangegeven, familieleden, die eerst moesten worden opgespoord. De klinische genetica was een nog vrij onbekende tak van de geneeskunde met vrij weinig beoefenaren. Bep orienteerde zich bij de afdeling genetica van de Erasmusuniversiteit, las erover. . . . en moest het verder zelf maar uitvinden.

Het betekende veel reizen, hoewel het merendeel van de familiegegevens toch wel gevonden kon worden in Zeeland zelf met een kring eromheen tot in West-Brabant en Vlaanderen. Het betekende families bezoeken, die voor het merendeel zeer bereid waren mee te werken en die geïnteresseerd waren in de resultaten. De jongeren natuurlijk méér dan geïnteresseerd: jonge vrouwen gingen zich afvragen of ze al dan niet draagster waren en of het verantwoord zou zijn kinderen te krijgen. Dit was uiteraard weer een aspect van dit werk dat Bep heel goed lag: de rustige uitleg over de bevindingen en het bespreken van de consequenties ervan.

Het betekende ook het bezoek aan vele gemeente-archieven om familieleden en waar mogelijk wat meer gegevens over deze familieleden op te sporen. Een geheel nieuwe omgeving voor Bep, waarin ze snel en goed thuis raakte. Heel boeiende stambomen kwamen in die tijd tot stand.

Tja, toen alle werkzaamheden voor de werkgroep perinatale sterfte waren afgesloten en het stamboomonderzoek net was begonnen werd Bep 60 jaar. Haar aanstelling had ooit plaatsgevonden in de rang van "hoofdverpleegster" en eigenlijk had ze nu recht op pensioen. Maar daar was Bep nog in het geheel niet aan toe en gelukkig kon haar aanstelling gecontinueerd worden tot haar 65e jaar, dus tot november 1977. Maar ook toen was ze nog volop verdiept in de stambomen en wie was beter geschikt om het eenmaal begonnen werk

voort te zetten dan zij? Ze heeft het dan ook voortgezet, als gepensioneerde, tot eind 1982. In principe met kostenvergoeding voor al het reizen en trekken... doch deze is nooit uitbetaald.

Bond van Nederlandse Vroedvrouwen.

In het begin van de jaren zeventig traden er nogal wat wijzigingen op in het Hoofdbestuur. Oude namen verdwenen, nieuwe verschenen. Mevrouw van Wichem was zeventien jaar voorzitter geweest, toen zij in 1964 werd opgevolgd door Mevrouw Braam. Mevrouw Braam treedt af in 1970, waarna eerst Mevrouw Slenters en vervolgens in 1973 Mevrouw Hovius voorzitter wordt. Mevrouw van Gelder werd reeds in 1949 lid van de commissie verloskundige voorzieningen, enkele jaren later werd zij tevens hoofdbestuursecrtaresse en beide functies zou zij blijven vervullen tot 1971, toen Mevrouw Lems het secretaresseschap van haar overnam. En zo zag Bep het hoofdbestuur zich verjongen. Was het nooit haar beurt om met haar jarenlange bestuurservaring voorzitter te worden? Bep heeft dit bij herhaling aangeboden gekregen, doch zij heeft dit steeds afgeslagen. Zij voelde zich als vroedvrouw, die niet (meer) in de vrije praktijk werkzaam was niet de meest aangewezen om de representante te zijn van een beroepsgroep, voor welke de zelfstandige beroepsuitoefening de essentie van het beroep uitmaakte.

Hoewel Bep nooit officieel het voorzitterschap van de Bond heeft bekleed is het haar ten deel gevallen om jarenlang als vice-voorzitter veel van het werk van de voorzitter te moeten overnemen door ziekte van Mevrouw Slenters en Mevrouw Hovius. Zo zien we haar dan ook driemaal de Algemene Vergadering leiden, voor de laatste maal in november 1974, wanneer zij definitief afscheid neemt van het Hoofdbestuur, na 25 jaar trouwe dienst.

In die laatste jaren van haar hoofdbestuurschap waren er nogal wat activiteiten, waaraan de Bond werd gevraagd mee te werken. Weer werd gewerkt aan een nieuwe koers voor de opleiding tot vroedvrouw. De Centrale Raad voor de Volksgezondheid boog zich over de organisatie van de verloskundige zorg. Er waren ontwikkelingen rond gezondheidscentra en verloskundige centra. Er leek een tekort te zijn aan vroedvrouwen. Moest het aantal opleidingsplaatsen worden uitgebreid en zo ja, hoe?

Er was beslist een andere toonzetting dan 10 jaar tevoren en enig optimisme begon te heersen. Herinnert Bep zich hier veel over? Neen, eigenlijk niet. Zij liet deze onderwerpen aan anderen, jongeren, over. Er was één onderwerp in haar laatste hoofdbestuursjaren, dat zij zelf het belangrijkste vond: Het samengaan van de beide vroedvrouwenorganisaties tot één geheel. Al in de jaren zestig waren er ideeën over geweest, o. a. over een soort federatief samengaan. Maar steeds waren deze ideeën op niets uitgelopen. Toch werd de roep om één beroepsvereniging van de toch al zo kleine beroepsgroep steeds luider, ook vanuit de leden. Het leiden naar deze vereniging heeft Bep in die laatste jaren als haar belangrijkste bijdrage gezien. Gemakkelijk was het niet. Steeds rezen weer moeilijkheden, waarover aanvankelijk geen compromis

mogelijk leek. In 1973 wilde Bep echt stoppen met het hoofdbestuurswerk, maar ze liet zich overhalen om nog één jaar verder te gaan. Een fusie leek in zicht. Het mocht een grote teleurstelling zijn geweest toen in de loop van 1974 de onderhandelingen opnieuw werden afgebroken. Nu liet zij zich niet meer overreden. Op de Algemene Vergadering in november 1974 nam Bep afscheid. Eén lichtpuntje zag zij toen al weer: de onderhandelingen waren heropend en ondanks alles bleef zij geloven in het uiteindelijke succes daarvan. Zij heeft gelijk gehad. Een jaar later was de fusie een feit. Onder het gecombineerde voorzitterschap van Mevrouw Lugtenburg en Mevrouw Gerrits begon de N. O. V. zijn bestaan.

Het afscheid van Bep in 1974 vond plaats na 25 jaar dienstbaarheid aan de beroepsgroep in een hoofdbestuursfunctie; bijna 40 jaar na het behalen van het vroedvrouwendiploma en nog middenin belangrijke en belangwekkende werkzaamheden.

Dit afscheid werd dan ook terecht opgeluisterd door haar benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

En hoe kijkt Bep 20 jaar later aan tegen deze generatie vroedvrouwen? Ook nu is zij terughoudend in haar oordeel. Maar toch. . . . ze zijn anders. En dat zijn ze ook - laten we daarmee maar besluiten.

Geraadpleegde literatuur:

1. Dr. L. de Jong
Het Koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog
Deel 3. Mei 1940
2. Tijdschrift voor Praktische verloskunde. Juni 1949
3. Perinatale sterfte in Nederland.
Dr J. H. de Haas-Posthuma. 1962
4. Stukken Gemeente-archief Vlissingen
5. Rijkskweekschool voor Vroedvrouwen te Rotterdam
1882-1982

BIJLAGE I.

*Uit: het Orgaan van den Bond van Nederlandsche Voedvrouwen,
April 1941*

Een kraamvrouwenkliniek in Oostkapelle.

Van twee zijden werd ons toegezonden de Prov. Zeeuwsche Courant van Vrijdag 28 februari 1941, waarin een artikel staat ter eere van den honderdsten zuigeling, die in bovengenoemde kliniek geboren werd. Nu maakt dit feit op zichzelf op ons voedvrouwen niet een al te grooten indruk. Maar wat wel indruk gemaakt heeft op de beide inzendsters, en wat ons allen zeker tot vreugde stemt, is het feit, dat het initiatief tot oprichting van deze kliniek, die uit den nood der omstandigheden geboren werd, uitging van een onzer ambt-zusters en wel Collega Voorbergen te Vlissingen, en dat de geboorte van den 100sten zuigeling in dit huis aangegrepen is om mede Coll. Voorbergen en haar assistente Zr. IJsselstein te huldigen.

Het was een uitgelezen gezelschap dat deze dames op 23 februari op kraamvisite kregen. Burgemeester van Woelderen, vergezeld van den wethouder van Sociale Zaken, den heer J. C. Corver, en den directeur van gemeentewerken, den heer C. Ouwehand, waren voor deze gelegenheid naar Oostkapelle getogen om aan de viering van het blijde gebeuren officieel luister bij te zetten. Dr. A. Staverman was er mede in zijn kwaliteit van voorzitter van het ziekenfonds "Walcheren", dat de financiële aansprakelijkheid op zich heeft genomen voor de verpleging. Ook de heer A. Korteweg, administrateur van het ziekenfonds, was aanwezig.

Burgemeester Fabius van Oostkapelle en mevrouw gaven van hun belangstelling blijk en voorts waren er de doktoren R. Grippeling, H. J. Jens uit Vlissingen en C. van der Harst uit Oostkapelle, die voor de medische verzorging in de kliniek spontaan zijn assistentie verleende.

En er was aanleiding toe. Want uit de toespraken die gehouden werden bleek, dat de dienst van Sociale Zaken te Vlissingen, toen de toestand na het zware september-bombardement zich inderdaad bedenkelijk liet aanzien, terstond krachtig is aangepakt. De eerste zorg gold, hoe kan het anders, moeder en kind en het was wel een zeer gelukkige oplossing, dat met medewerking van het gemeentebestuur van Oostkapelle beslag kon worden gelegd op de loca- liteiten van de Chr. Buitenschool.

In vier dagen tijds was de inrichting gereed, weliswaar nog primitief, maar toch kon de eerste aanstaande moeder ter verpleging worden opgenomen. En Zondag werd er reeds de honderdste baby geboren. Daaruit blijkt wel, dat het initiatief van Mejuffrouw Voorbergen een zeer gelukkige was en dat het bestuur van het ziekenfonds "Walcheren" en het gemeentebestuur van Vlissingen niets overbodigs deden, toen zij dat initiatief van harte steunden. En Dr. Staverman, sprekend als voorzitter van het ziekenfonds Walcheren, bracht in de eerste plaats dank aan het gemeentebestuur, dat het dit - wel meest -

zorgvolle vraagstuk heeft aangevat en op zoo vlotte wijze heeft opgelost. De toekomst is aan de jeugd en daarom is dit werk van zoo groote beteekenis. Het Nederlandsche volk staat aan de spits, wat de zuigelingensterfte betreft; wij behoeven van niemand wat te leeren. Ook het gemeentebestuur van Vlissingen heeft dat begrepen. Van de honderd kinderen, die hier zijn geboren, zijn er drie overleden. Er hebben zich vrijwel geen complicaties voorgedaan. Deze primitieve inrichting is geslaagd. Er is van gemaakt, wat er van te maken viel.

Spr. bracht hulde aan Mejuffrouw Voorbergen en aan zuster IJsselstein. Ge hebt een zwaar werk op U genomen en U er met al Uw werkkraft aan gegeven. Geen moeite is U teveel geweest.

Dr Staverman liet zijn woorden vergezeld gaan van geschenken, om ook daarna dr. van der Harst in zijn dankwoord te betrekken.

Ook andere sprekers lieten zich in dezen geest uit en tenslotte gaf dr. van der Harst uiting aan zijn voldoening, dat hij hier zoo onverwacht de beschikking heeft gekregen over een kliniek en over een zoo knappe en toegewijde verplegingsstaf. Zoo wordt bevestigd: á quelque chose malheur est bon. Betere hulp dan hier is niet mogelijk. De inrichting wordt nog dagelijks verbeterd. Als bijdrage hiervoor schonk spr. aan Mej. Voorbergen een klok.

Inderdaad. á quelque chose malheur est bon. Uit het ongeluk werd deze kliniek geboren. Zij bleek niet alleen in een onmiddellijke behoefte te voorzien maar zij werkte uitstekend. Wat hier gebeurd is, is belangrijk werk, zei een der sprekers, omdat het gericht is op de toekomst van de gemeente. Maar nog om een andere reden achten wij dit werk belangrijk. Want hier is bewezen, wat juiste samenwerking vermag. Door de juiste samenwerking toch van het Gemeentebestuur van Vlissingen, het Bestuur van het Ziekenfonds Walcheren en Mej. Voorbergen, werd voor de Vlissingche vrouwen een toevluchtsoord opgebouwd, waar zij onder de meest droeve omstandigheden rustig de toch altijd blijde gebeurtenis tegemoet konden zien. In hoeveel gemeenten ontbreekt zulk een plaats nog. Moge dan dit voorbeeld niet alleen van belang zijn voor Vlissingen, maar moge op meerdere plaatsen van ons land zulk een toevluchtsoord verrijzen, tot zegen van moeder en kind.

S. S. B. (S. Sievertsen Buvig)

BIJLAGE 2

BOND VAN NEDERLANDSE VROEDVROUWEN

ALGEMENE VERGADERING 1974.

Punt 14: Tussentijds aftreden van een Hoofdbestuurslid:

Mevrouw E. Voorbergen die reeds 25 jaar namens het district Zeeland zitting heeft in het Hoofdbestuur, heeft de wens te kennen gegeven tussentijds af te treden.

Eerst opent Mevrouw Voorbergen nog als (waarnemend) voorzitter deze Algemene Vergadering.

Zij deed dit als volgt:

Dames (en Heren), allen hartelijk welkom.

Voor de derde keer ziet U mij, Uw tweede voorzitter, op de voorzittersplaats zitten. Ziekte en familie-omstandigheden van Mevrouw Slenters en Mevrouw Hovius zijn hiervan de oorzaak. Wij zijn dankbaar dat wij weten dat Mevrouw Hovius en Mevrouw Slenters het weer goed maken.

Graag ook een extra woord van welkom voor onze Ereleden, die U hier ziet zitten.

Een bijzonder woord van welkom voor U, Mevrouw Klomp, die, niettegenstaande Uw drukke werkzaamheden als directeur van de Amsterdamse Vroedvrouwschool, als medisch adviseur van onze Bond wilt optreden. Dat U deze taak ernstig opvat hebben wij als Hoofdbestuur reeds meerdere malen mogen ondervinden. Ook in ons landje is alles in beroering en het schip met de vroedvrouwen als opvarenden is vaak in zeer roerig water. Maar het is ons gebleken dat U pal staat voor onze belangen. Heel hartelijk dank daarvoor.

Ook een speciaal woord van welkom voor U, Dr Phaff, als vertegenwoordiger van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Het Hoofdbestuur stelt het zeer op prijs dat U ook onze Algemene Vergadering wilt bezoeken. Wij maken daaruit op dat U belangstelling heeft voor onze zaak en wij vertrouwen er op dat U, met Uw medewerkers, daadwerkelijk steun zult willen verlenen aan deze werkers in de verloskunde. Weliswaar een kleine groep in onze gezondheidszorg, maar zeker een groep werkers die veel en goed werk verzetten. Met stelligheid durf ik dit te zeggen omdat de cijfers dit aantonen en daar wordt nu eenmaal op een ministerie veel waarde aan gehecht. Mag ik U er misschien nog even aan herinneren dat er dit voorjaar een schrijven is uitgegaan naar de Geneesk. Hoofdinspectie om te mogen komen praten over de uitbreiding van bevoegdheid en bijscholing en nog steeds geen antwoord is ontvangen?

Het afgelopen jaar is er een geweest waarin door het Hoofdbestuur, het Dage-lijks Bestuur en de beide algemeen secretaresses veel werk is verzet. Naast de gewone Bondszaken waren er vele andere vraagstukken die om behandeling vroegen.

Mag ik er een paar noemen.

De honorering - in het oktobernummer van ons tijdschrift heeft U een uitvoerig verslag kunnen lezen over deze materie, samengesteld door Mevr. Julsingha. Onderschat U a. u. b. ook niet het grote aandeel dat alle medewerkers van de onderhandelingscommissie er in hebben gehad. Een en ander heeft veel tijd, geduld en wijsheid gevraagd. Ik meen dat deze dames daarvoor onze welgemeende dank verdienen.

De functie-omschrijving van de in dienstverband werkende vroedvrouwen nadert nu gelukkig het stadium waarin we er mee naar buiten kunnen treden. Ook de dames die daarvoor hun tijd hebben willen geven te weten Mevr. Klomp, Mw. Jens, Mw. Verbrugge, Mw. Snijders, Mw. Dasoul, Mw. Meijer, Mw. Lems en Mw. van Julsingha, onze hartelijke dank.

Andere onderwerpen die behandeld zijn of nog op een volledige afwerking wachten:

De structuurnota

De nieuwe opzet voor de opleiding voor verloskundigen

De samenstelling en de uitwerking van de enquête.

Over de fusiebesprekingen en het samengaan van de beide tijdschriften hoop ik U straks nader te informeren.

Voorlopig wil ik het hierbij laten, dames (en heren), namens het Hoofdbestuur wens ik U een goede vergadering toe en verklaar die hierbij voor geopend.

Na het gebruikelijke voorlezen van de jaarverslagen voert Dr Phaff het woord. In het verslag van de Algemene Vergadering lezen we hierover het volgende: "Aan de derde reden voor zijn aanwezigheid gekomen onthulde Dr Phaff dat H. M. de Koningin Mw. Voorbergen heeft benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. In haar loopbaan zijn beide eerder genoemde elementen van het werk van een vroedvrouw vertegenwoordigd geweest. De vrije praktijk beoefende zij van 1936-1952. Daarna was zij in dienst van de Provinciaalse Zeeuwse Kruisverenigingen, waar zij o. m. een zeer gewaardeerd lid was van een team dat een onderzoek verrichtte naar perinatale sterfte. Haar organisatorische kwaliteiten kwamen niet alleen tot uiting in haar werk, maar ook in de landelijke vroedvrouwenorganisatie. Als voorbeelden noemde Dr Phaff de evacuatie in oorlogstijd van kraamvrouwen uit overstroomde gebieden, de goede contacten met andere disciplines en met ouders die betrokken waren bij het provinciale onderzoek. Het bereiken van kwaliteitsverbetering van de verloskundige zorg was haar streven niet alleen in Zeeland, maar ook als lid van het Hoofdbestuur van de Bond, waar steeds in moeilijke perioden een beroep op haar werd gedaan.

Onder luid applaus speldde Dr Phaff Mw Voorbergen de bij de onderscheiding behorende versierselen op. "

Toen het moment van haar aftreden daar was sprak Mevrouw Voorbergen als volgt.

Dames (en heren), wanneer U daar zo leest dat ik 25 jaar zitting heb gehad in het Hoofdbestuur kan ik mij voorstellen dat U denkt: nu, die had ook lijn op haar stoel. Verre van dat, maar mijn lange loopbaan, als ik dat woord even mag gebruiken, werd mede veroorzaakt door het feit, dat Zeeland maar 5 solistisch werkende vroedvrouwen heeft, die stuk voor stuk nogal "vast" zaten zodat zij moeilijk een functie als Hoofdbestuurslid konden aanvaarden. Mijn werk leende zich daar beter toe, vandaar dat ik zo lang ben aangebleven.

Vorig jaar al had ik te kennen gegeven om afscheid te nemen, op verzoek van het Hoofdbestuur ben ik daarop teruggekomen omdat wij toen al bezig waren met de fusie-besprekingen en men mij als "oudste" daar nog graag bij had. Ik heb daar in toegestemd, maar toen dit voorjaar de besprekingen vastliepen meende ik toch terug te moeten komen op mijn besluit en nu dus afscheid van U te nemen. De 25 jaren dienst zaten er intussen ook op. De fusiebesprekingen zijn gelukkig nu weer hervat en ik heb goede hoop dat deze binnen niet al te lange tijd tot een goed einde zullen zijn gekomen.

Veel is vandaag gesproken over de vroedvrouw met al haar lief en leed. Ik kan U verzekeren dat door Uw Hoofdbestuur hard wordt gewerkt voor U aller belang. U merkt er misschien niet veel van zult U zeggen, maar bezoekt U dan wel zoveel het U mogelijk is Uw districtsvergaderingen? Uw HB-lid is daar altijd aanwezig en kan U alle inlichtingen verschaffen die U wenst. Zij staat ook open voor Uw suggesties en zal deze zeker overbrengen aan het HB. Waarschijnlijk dus weer werk voor het HB, iets dat zij niet schuwt, maar mag ik het nu eens omdraaien? Deze zomer hebben de beide organisaties een enquête doen uitgaan met de bedoeling een antwoord te vinden op vragen die bij de Hoofdbesturen leefden. 40-50% van de leden gaf antwoord. Vindt U dat niet bedroevend en kunt U zich voorstellen dat dit toch voor de Hoofdbesturen een teleurstellend resultaat was. Tegen diegenen die wel hun enquêteformulier invulden en opstuurden kan ik zeggen dat het HB niet het moede hoofd in de schoot heeft gelegd maar rustig doorgaat met Uw belangen te behartigen. Tegen diegenen die hun formulier niet instuurden zou ik willen zeggen: U vond het niet de moeite waard om op deze enquête te reageren? Goed, dat is voor Uw eigen verantwoording. Maar het geeft U dan niet het recht kritiek uit te oefenen op Uw HB, dat er niets gedaan wordt voor U.

Er zijn vandaag al heel wat woorden tot U gesproken en ik kan mij voorstellen dat U het nu wel goed vindt. Ik wil daarom alleen nog U allen danken voor het vertrouwen dat U in mij gesteld heeft. Graag wil ik ook in Uw bijzijn mijn medehoofdbestuursleden hartelijk danken voor hun medewerking om de dagelijkse- en hoofdbestuursvergaderingen in een prettige sfeer te doen

verlopen en hun bereidheid om met niet aflatende belangstelling zich over vele vraagstukken te buigen en hun mening daarover kenbaar te maken.

Mevrouw Oosterhuis, mag ik U nu heel kort hartelijk danken voor Uw niet aflatende ijver de belangen van de vroedvrouwen te behartigen en speciaal voor de leden van onze Bond. Alleen al het feit dat U ons in Mevrouw van Julsingha een waardig opvolgster heeft bezorgd zal ons Uw persoon niet gauw doen vergeten.

En Mevrouw van Julsingha mag ik U dan als laatste in de rij heel hartelijk danken voor de wijze waarop U zich in zo'n betrekkelijk korte tijd heeft ingewerkt en met veel enthousiasme Uw taak vervult waardoor het erg plezierig is ook met U samen te werken en voor U ook hoop ik dat U met evenveel genoegen straks voor de ene Bond mag blijven werken.

MEJUFFROUW E. VOORBERGEN:

PIONIERSTER VAN DE PRENATALE ZORG

OOSTKAPELLE. 'De zorg voor de aanstaande moeder op zo uitgebreid mogelijke wijze te bevorderen.' Dat is de taak van mejuffrouw E. Voorbergen, een opgewekte en actieve vrouw uit Oostkapelle. Een vrouw met een uniek beroep. Zij is enqueteurice prenatale zorg, zoals het zorgvuldig in de telefoon-gids staat gemeld. Haar taak, die haar zestien jaar geleden werd opgedragen, is veelzijdig. Een zo vage omschrijving laat alle ruimte voor een eigen interpretatie.

Zelf zegt ze ervan. 'Indertijd ben ik aangesteld in die functie' de gedachte van de prenatale zorg leefde toen nog lang niet zo erg als nu. Die gedachte uit te dragen was mijn opdracht. Bij artsen en vroedvrouwen, bij moeders en aanstaande moeders; over voeding, hygiëne, zwangerschapsgymnastiek etc. Ik heb enorm veel lezingen gehouden voor alle mogelijke vrouwenverenigingen, leg huisbezoeken af bij artsen en verloskundigen enzovoort. Er zijn bureaus voor prenatale zorg opgericht waar de aanstaande moeders naar toe kunnen komen voor een algemeen onderzoek, bloed- en urineonderzoek, voedingsanamnese.

VOEDING

'Het bespreken van de voeding voor aanstaande moeders is een hobby van mij. Voorlichting op dat punt blijkt vreselijk nodig te zijn, er mankeert beslist nog wel wat aan. Een aanstaande moeder hoeft helemaal niet twee keer zo veel te gaan eten. Er moet alleen een verschuiving in de voeding plaats vinden: meer melk, meer vlees, veel groenten en veel fruit, niet teveel aardappelen en disjebliëft geen wittebrood! Organiseren en propageren van de prenatale zorg. Het is een uitdrukking van haar zelf, die misschien nog wel de beste aanduiding van haar werk geeft. Werk dat uitgaat van de dienst prenatale zorg in de provincie Zeeland, uitgaande

van de commissie voor de hygiëne van het kind; en deze commissie is dan weer een overkoepeling van de diverse kruisorganen. Mejuffrouw Voorbergen is de enige in den lande die deze functie van enqueteurice prenatale zorg uitoefent. De laatste jaren begint men ook in andere streken van het land met dit werk, zij het in iets andere vorm.

ZWANGERSCHAPSGYMNASTIEK

Mejuffrouw Voorbergen, vijfenvijftig jaren oud, is Rotterdamse van geboorte, heeft daarna in Den Haag, in Arnhem en in Scheveningen gewoond en heeft zich nu met een vriendin, de Oostkappelse wijkverpleegster, in een schattig huisje op het Zeeuwse platteland gevestigd. Daar moet ze haar aandacht verdelen tussen de hond, de parkieten en kanaries in een grote voliëre, een mooie goedverzorgde tuin en haar werk.

Dat laatste eist veel van haar tijd, al was het alleen al doordat haar werkgebied zo enorm uitgebreid is: de ene dag brengt ze door op Walcheren, de andere dag bezoekt ze districtsbureaus, zusters, doktoren en specialisten in het land van Hulst. Ze houdt zich ook bezig met zwangerschapsgymnastiek: ze organiseert en propageert dergelijke cursussen. Op Walcheren, Schouwen-Duiveland, Tholen en nu ook in Zeeuwsch-Vlaanderen zijn ze op gang gekomen, in Zuid-Beveland zit men momenteel nog zonder een leidster, met uitzondering van Goes, maar daar hoopt men komend voorjaar verandering in te brengen. De zwangerschaps-gymnastiek staat nog maar in de kinderschoenen, oorspronkelijk is het begonnen voor een pijnloze bevalling. 'Daar sta ik perse niet achter' zegt mejuffrouw Voorbergen, 'een pijnloze bevalling is uitgesloten, maar je kunt wel proberen de mensen er psychisch anders tegenover te laten staan, zodat het geen onbekende kracht is die bij de bevalling over hen komt.

TACHTIG PROCENT

Hoe staat zij er zelf tegenover? 'De praktijk wijst het uit: tachtig procent van de vrouwen heeft er baat bij'. In het begin stonden ook de artsen er zeer sceptisch tegenover, maar de moeders zelf zijn er toch allemaal enthousiast over. In de tien jaar dat de zwangerschapsgymnastiek bestaat zijn er eigenlijk geen veranderingen in de cursus gekomen. Ademhalingsoefeningen zijn ademhalingsoefeningen en buikspieroefeningen blijven buikspieroefeningen.

De bedoeling van deze zwangerschapsgymnastiek is de a.s. moeders op de algemene hygiëne te wijzen, ze te leren staan, zitten en liggen en we geven ze ademhalingsoefeningen en ontspanningsoefeningen. Zelf geef ik in Vlissingen en Middelburg de laatste les. Dan nodigen we de aanstaande vaders ook uit en aan de hand van dia's vertel ik het hele verloop van de zwangerschap en de bevalling. Vijftig tot zestig procent van de heren komt wel mee, maar dat varieert sterk en zal landelijk heel verschillend zijn. Nadat ik gesproken heb is er altijd gelegenheid om vragen te stellen, en meestal komen die van de kant van de mannen. Toch wel een teken dat ze er wel degelijk in geïnteresseerd zijn. De vaders krijgen een spiekbriefje mee, de tien geboden moem ik ze altijd. Ik raad ze aan om in elk pak zo 'n spiekbriefje te stoppen zodat ze weten wat ze moeten doen als het zover is.

DOORGEWINTERD

Meijffrouw Voorbergen is zelf niet getrouwd en heeft dus zelf geen bevalling 'doorgemaakt'. Wie verwacht dat de aanstaande moeders dat ergens een beetje bezwaarlijk zouden vinden, komt bedr-

ogen uit. Eigenlijk is dat ook vrij logisch, want, zoals mejuffrouw Voorbergen zelf zegt, na 15 1/2 jaar ervaring als verloskundige ben je wel 'doorgewinterd'. Net zo goed als een verpleegster of een kraamverzorgster haar opleiding heeft gehad, heb ik dat ook; en daar moet je op een gegeven moment vertrouwen in hebben. Toen tien jaar geleden die zwangerschapsgymnastiek van start ging, heb ik de cursus zelf gevolgd. Uiteindelijk wilde ik wel weten waar ik achter ging staan. In Vlissingen bereiken we ongeveer 90 a.s. moeders per jaar, dat is nog maar ongeveer 20% en dus veel te weinig. Tot nog toe hadden we er de mensen niet voor om dat meer te stimuleren. De huisartsen propageren het over het algemeen wel, maar die hebben ook

genoeg andere dingen aan hun hoofd, die kunnen er eenvoudig niet altijd aan denken. De dokters tonen veel interesse, en de cursus wordt nooit gegeven zonder toestemming van degeen die de bevalling zal leiden'. In de provincie Zeeland is vijf jaar geleden een onderzoek gestart naar de oorzaken van de doodgeborenen, ook een uniek onderzoek waarin mejuffrouw Voorbergen een taak heeft. Zij is hier ook enquêtrice prenatale zorg, want dit onderzoek heeft uiteraard ook met prenatale zorg te maken. Ze gaat ervoor bezoeken afleggen bij huisartsen en bij de gezinnen, die een lange vragenlijst voorgelegd krijgen, en aan de hand daarvan een gesprek met haar hebben. Het initiatief ertoe is genomen door de Zeeuwse specialisten: toen het team rond was (gynaecologen, kinderartsen, patholoog-anatoom en bacterioloog en mejuffrouw Voorbergen), is men in januari 1962 begonnen. Officieel is het onderzoek 31 december 1967 geëindigd, maar men gaat door. 'Niemand kan het zich meer wegdenken' zegt mejuffrouw Voorbergen ervan. 'Zodra alle duizenden gegevens gecodeerd zijn is het mogelijk om via de computer vele vragen beantwoord te krijgen. Dan pas kan men uitspraken doen over eventuele resultaten. Dat alles zal hopelijk met twee jaar mogelijk zijn. Het doel van het onderzoek is: op welke manier kan de prenatale zorg nog meer uitgebreid en verbeterd worden?' Zeeland is de plaats van handeling, waarschijnlijk omdat deze provincie zo mooi afgerond is, en nog niet zo vreselijk dicht bevolkt.

Van Renesse naar Hulst en van Tholen naar Cadzand ligt het werkgebied van deze pionierster van de prenatale zorg. Enquêtrice, organisatrice en propagandiste, alles voor het heil van de aanstaande moeder en de jonggeborene.

Catharina Schrader Stichting

Klomp Cahiers:

J. Klomp met medewerking van W. J. Meijer

De jaren zestig: De vroedvrouw bijna verdwenen -
leve de vroedvrouw.

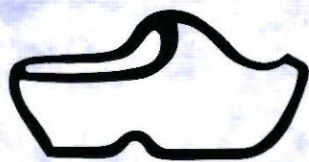
J. Klomp

E. Voorbergen: Een vroedvrouw in woelige tijden
en in tijden van verandering (1936-1982).

J. Klomp

S. Sievertsen Buwig: een gedreven vroedvrouw (1904-1947)
(Verwacht in 1995).

De Klomp Cahiers worden uitgegeven door de Catharina Schrader Stichting, opgericht met als doelstelling het bevorderen van de bekendheid van het beroep van verloskundige en het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek op verloskundig gebied. De Stichting is in 1980 opgericht door de Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (NOV).

Klomp Cahiers